

ระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมของศาลปกครอง :

ข้อสังเกตบางประการต่อร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ.

นฤมล ชนธรัตน์*

บทคัดย่อ

ร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ.¹ มีสาระสำคัญที่มุ่งหมายให้ประชาชนทราบกรอบระยะเวลาการปฏิบัติงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเพื่อประโยชน์ในการวางแผนและสามารถคาดการณ์ได้ว่า หน่วยงานดังกล่าวจะพิจารณาเรื่องของตนแล้วเสร็จเมื่อใด หรือในแต่ละขั้นตอนควรจะใช้เวลาเพียงใด ทั้งยังช่วยให้ทราบถึงข้อขัดข้องอันเป็นเหตุแห่งความล่าช้าในการดำเนินงานนั้นได้ รวมตลอดจนยังมีหลักเกณฑ์ที่สะท้อนการทำงานของรัฐบาลสมัยใหม่ที่เปิดโอกาสและให้สิทธิแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเข้าถึงข้อมูล ตรวจสอบความคืบหน้าของการดำเนินงานด้วยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับใช้เพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ การกำหนดกรอบระยะเวลาอย่างเป็นทางการทั่วไปและนำกรอบระยะเวลาดังกล่าวมาใช้เป็นเกณฑ์กลาง อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากและนำมาใช้ได้อย่างจำกัด ทั้งร่างพระราชบัญญัตินี้ยังให้อำนาจผู้บังคับบัญชาพิจารณาดำเนินการทางวินัยกรณีเห็นว่าผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดอีกด้วย นับเป็นความท้าทายหนึ่งของศาลปกครองซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การบังคับใช้ร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ในการจะกำหนดกรอบระยะเวลาแล้วเสร็จให้สอดคล้องและเหมาะสมกับลักษณะ สภาพ หรือประเภทคดี รวมทั้งปริมาณงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ ทั้งยังต้องเร่งจัดทำฐานข้อมูลให้ครบถ้วนในแต่ละขั้นตอน และจัดให้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศหรือวิธีการอื่นใดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยสะดวก และรวดเร็ว เพื่อให้สามารถทราบหรือตรวจสอบความคืบหน้าของการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมของศาลปกครองได้โดยตรง ตลอดจนการจัดการระบบในการบันทึกเหตุแห่งความล่าช้า ระบบแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ หรือระบบในการรายงานให้ผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาในภาพรวม เพื่อเป็นเครื่องช่วยในการจัดทำรายงานดังกล่าวโดยอัตโนมัติ และไม่เป็นการสร้างภาระให้แก่ผู้ปฏิบัติงานจนเกินสมควร

* Doktorin der Rechte (Magna cum laude) Georg-August-Universität Göttingen, พนักงานคดีปกครองชำนาญการ กลุ่มค้นคว้าและเปรียบเทียบคำพิพากษา สำนักประธานศาลปกครองสูงสุด สำนักงานศาลปกครอง

¹ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2565 ราชกิจจานุเบกษาได้ประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. โดยให้เรียกว่า “พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565” และให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ทั้งนี้ บรรดาหลักการและเนื้อหาส่วนใหญ่ของฉบับร่างกฎหมายที่นำมาใช้วิเคราะห์ในบทความนี้กับฉบับที่ประกาศใช้บังคับไม่มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ

บทความนี้จึงมีความมุ่งหมายที่นอกจากจะศึกษาหลักการและเหตุผลในร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. โดยสังเขปแล้ว ยังจะศึกษาขั้นตอนตามกฎหมายในการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมของศาลปกครอง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการกำหนดกรอบการนับระยะเวลาในการดำเนินงาน พร้อมตัวอย่างการแก้ปัญหาการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ล่าช้าของศาลปกครอง เยอรมันประกอบการพิจารณาเสนอเป็นข้อสังเกตบางประการที่มีต่อร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ.

คำสำคัญ : กำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม, กำหนดระยะเวลาดำเนินงานของศาลปกครอง

บทนำ

หนึ่งในแผนการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญและได้รับความสนใจจากทั้งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและประชาชนในขณะนี้ คือ การกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจนเพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า อันเป็นหลักการที่กำหนดไว้ตามมาตรา 258 ง. (1) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากในกระบวนการยุติธรรม ทั้งการดำเนินงานทางแพ่ง ทางอาญา ทางปกครอง ตลอดจนการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมของศาลรัฐธรรมนูญนั้น ต่างมีขั้นตอนที่ซับซ้อนและหลากหลายทั้งในบางขั้นตอนยังไม่มีกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานที่ชัดเจน หรือยังไม่มีกลไกในการตรวจสอบติดตามการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ ดังนั้น จึงมีการเสนอให้ตราพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ขึ้น เพื่อสร้างหลักประกันให้แก่ประชาชนที่จะทราบกรอบเวลาการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนว่าจะแล้วเสร็จเมื่อใด หรือหากในกรณีที่ล่าช้าหรือมีข้อขัดข้องผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะสามารถติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานดังกล่าวได้อีกต่อไป อย่างไรก็ดี ในขณะเดียวกัน หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่อยู่ภายใต้บังคับของร่างพระราชบัญญัตินี้ จะวางแผนหรือบริหารจัดการเวลาและดำเนินงานภายใต้ระยะเวลาที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วเพียงใด เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสมดังเจตนารมณ์ในการตราพระราชบัญญัตินี้²

ศาลปกครองเป็นหนึ่งในหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่มีหน้าที่ดำเนินการตามร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. และโดยที่การอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในขั้นตอนการพิจารณาคดีที่จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการด้าน “เวลา” ในการปฏิบัติงานอย่างรอบคอบและรัดกุม ซึ่งอาจสวนทางกับข้อเรียกร้องที่ว่า การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีต้องดำเนินการอย่างรวดเร็ว³ อันมีฐานมาจากแนวความคิดที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือ การปฏิเสธความยุติธรรม”⁴ หรืออาจกล่าวอย่างถึงที่สุดได้ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าเป็นผลร้าย

² โปรดดู “บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ.”, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565, จาก <https://web.parliament.go.th/view/59/webboard/1/3/TH-TH>.

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

มาตรา 188 การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง

⁴ Justice delayed is justice denied ภาษิตกฎหมายที่ใช้สำหรับการอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของระยะเวลาและความยุติธรรม และข้อเรียกร้องที่ให้อยู่ตุลาการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น, โปรดดูรายละเอียดที่มาและบทวิเคราะห์ที่สำคัญใน สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. อ.พ. 3/2564 การประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ธันวาคม, 2564), หน้า 1-3.

ยิ่งกว่าการปฏิเสธความยุติธรรมเสียอีก” ทว่า ความยุติธรรมที่เร่รืบ ด้วยการบริหารจัดการคดีโดยคำนึงถึงผลสุดท้ายแต่เพียงอย่างเดียวหรือมุ่งหมายแต่ให้คดีเสร็จสิ้นไปจากศาลปกครองโดยเร็วเท่านั้น อาจเกิดผลสะท้อนกลับในทางที่เสียหายร้ายแรงยิ่งกว่าความยุติธรรมที่ล่าช้ากว่าก็เป็นได้ คำถามสำคัญ คือ ปัญหาความเหมาะสมของร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของศาลปกครอง และการจะประสานการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมของศาลปกครองอย่างไรให้รวดเร็วยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน เนื้อหาที่ได้จากการปฏิบัติงานก็ต้องมีคุณภาพ สิ่งเหล่านี้หรือไม่ที่จะทำให้เราเข้าใจความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง บทความนี้จึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาหลักการและเหตุผลในร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. โดยสังเขป จากนั้น จะศึกษาขั้นตอนตามกฎหมายในการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมของศาลปกครอง เพื่อเตรียมกำหนดกรอบการนับระยะเวลาในการดำเนินงาน พร้อมตัวอย่างการแก้ปัญหาการอำนวยความสะดวกที่ล่าช้าของศาลปกครองเยอรมันที่โดดเด่นในการนำเรื่องความรับผิดชอบของรัฐมาเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความล่าช้าดังกล่าว และท้ายที่สุด ข้อเสนอแนะบางประการต่อร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ตามลำดับ ดังนี้

1. หลักการและเหตุผลของร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ.

ร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. มีสาระสำคัญโดยสังเขป กล่าวคือ

1.1 หลักเกณฑ์ในการกำหนดกรอบระยะเวลาดำเนินงานแล้วเสร็จ (ตามร่างฯ มาตรา 6)

กำหนดหลักเกณฑ์ให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จเท่าที่จะสามารถกระทำได้ในการพิจารณาเรื่องในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของตนตามแต่ละลักษณะ สภาพ หรือประเภทคดี รวมทั้งปริมาณงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ ซึ่งกำหนดระยะเวลาดังกล่าวหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะประกาศและเผยแพร่ในรูปแบบที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้โดยง่าย

1.2 สิทธิที่จะทราบว่าการพิจารณาเรื่องของตนเสร็จสิ้นเมื่อใด (ตามร่างฯ มาตรา 7)

กำหนดให้ผู้รับผิดชอบดำเนินงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลา หากไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลา ให้บันทึกเหตุแห่งความล่าช้าให้ปรากฏ และแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบถึงเหตุแห่งความล่าช้า ตลอดจนกำหนดระยะเวลาที่คาดว่าจะแล้วเสร็จโดยเร็วที่สุด พร้อมรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบทุกครั้งเพื่อพิจารณาสั่งการ ทั้งนี้ การแจ้งและการรายงานให้เป็นไปตามวิธีการที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกำหนด ซึ่งต้องมีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้ การไม่แจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบหรือไม่รายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบหรือในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาเห็นว่าการล่าช้าเกินสมควรแก่เหตุหรือไม่มีเหตุอันสมควร ให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการทางวินัยต่อไป

1.3 สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลและตรวจสอบความคืบหน้าของการดำเนินงาน (ตามร่างฯ มาตรา 8)

กำหนดให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องจัดให้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศหรือวิธีการอื่นใดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยสะดวกและรวดเร็ว เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถทราบหรือตรวจสอบความคืบหน้าของการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมได้

1.4 สิทธิในการร้องเรียนกรณีการดำเนินงานเป็นไปอย่างล่าช้า (ตามร่างฯ มาตรา 9)

กำหนดให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจัดให้มีผู้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะเพื่อรับเรื่องในกรณีที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากความล่าช้า และให้ตรวจสอบความคืบหน้าของการดำเนินงาน แล้วแจ้งผลการตรวจสอบไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง พร้อมทั้งรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบทุกครั้ง

1.5 การเก็บรวบรวมสถิติการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอน (ตามร่างฯ มาตรา 10)

กำหนดให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติระยะเวลาของการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมในแต่ละขั้นตอน วัดผลการดำเนินงานเทียบกับขั้นตอน และกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของตน พร้อมทั้งเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวให้กับประชาชนทราบทุกปี

1.6 การพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติราชการให้เป็นไปโดยเร็ว (ตามร่างฯ มาตรา 11)

กำหนดให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมตรวจสอบขั้นตอนและระยะเวลาการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม ตรวจสอบกำหนดระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของตนว่าเป็นขั้นตอนและระยะเวลาที่เหมาะสมหรือไม่ เพื่อให้มีมาตรการพัฒนาหรือปรับปรุงหน่วยงานหรือระบบการปฏิบัติราชการของหน่วยงานโดยเร็ว และเพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า ซึ่งอย่างน้อยต้องดำเนินการทุกสามปี

จากสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. เห็นได้ว่า สาระสำคัญหลักตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มุ่งหมายให้ประชาชนสามารถวางแผนและคาดการณ์ได้ว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้พิจารณาเรื่องของตนแล้วเสร็จเมื่อใด ซึ่งถือเป็นภารกิจของหน่วยงานดังกล่าวที่จะต้องประกาศกำหนดระยะเวลาการพิจารณาเรื่องในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของตนให้ประชาชนทราบ⁵ ทั้งนี้ ในการกำหนดระยะเวลาการดำเนินงานมีข้อพิจารณาที่สำคัญ คือ จะกำหนดระยะเวลาเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอิสระในการอำนาจ

⁵ โปรดดู ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ ตามบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. เรื่องเสร็จที่ 330/2563, หน้า 14., สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565, จาก <http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2020/11/pdf>.

ความยุติธรรมหรือการดำเนินงานโดยสุจริตของบุคคลใดไม่ได้⁶ นอกจากนี้ ร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ยังพยายามสะท้อนหลักการทำงานของรัฐบาลสมัยใหม่ที่ด้านหนึ่งเปิดโอกาสและให้สิทธิแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเข้าถึงข้อมูล ตลอดจนตรวจสอบความคืบหน้าของการดำเนินงานด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ให้เกิดความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ทั้งยังสร้างกลไกให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถติดตามทราบเหตุแห่งความล่าช้า หรือทราบกำหนดระยะเวลาที่คาดว่าจะแล้วเสร็จอีกด้วย ในขณะที่อีกด้านหนึ่งยังกำหนดภารกิจให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่จะจัดให้มีการรับเรื่องร้องเรียน เก็บรวบรวมสถิติ วัดผลการดำเนินงาน เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติราชการให้รวดเร็วขึ้น ในแง่หลังนับเป็นการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมภายในองค์กรของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ด้วยการกระตุ้นให้ผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานตามกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน ประชาชนตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส รวมตลอดจนพยายามค้นหาข้อขัดข้องอันเป็นเหตุแห่งความล่าช้าในการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาในระยะยาวและสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้เพิ่มขึ้นต่อไป

2. ขั้นตอนและระยะเวลาในการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมของศาลปกครอง

จากที่กล่าวมาแล้วว่า สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มุ่งหมายให้ประชาชนสามารถวางแผน ติดตาม ตรวจสอบ และทราบกรอบระยะเวลาได้ว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้พิจารณาเรื่องของตนแล้วเสร็จเมื่อใด⁷ ทั้งนี้ ตามร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. มาตรา 6 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จเท่าที่จะสามารถกระทำได้ในการ

⁶ ตามร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. มาตรา 4 บัญญัติว่า พระราชบัญญัตินี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนให้ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบได้ว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะพิจารณาเรื่องที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานเสร็จสิ้นเมื่อใด รวมทั้งตรวจสอบความคืบหน้าได้โดยผ่านช่องทางที่หลากหลาย แต่ทั้งนี้จะกำหนดระยะเวลาดังกล่าวเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอิสระในการอำนวยความสะดวกหรือการดำเนินงานโดยสุจริตของบุคคลใดไม่ได้ไม่ว่าทางใด

⁷ สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. มีหลักการทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของราชการ พ.ศ. 2558 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นกฎหมายกลางในการกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการพิจารณาอนุญาตให้มีความชัดเจน กำหนดคู่มือประชาชน กำหนดศูนย์บริการร่วมเพื่อรับคำร้องและศูนย์รับคำขออนุญาต ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน แต่เป็นการพิจารณาอนุญาตในชั้นของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ซึ่งไม่รวมถึงการปฏิบัติงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม จึงมีความจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้นอีกฉบับ, โปรดดู บทวิเคราะห์ของ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. อ.พ. 3/2564 การประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ธันวาคม, 2564), หน้า 2-3.

พิจารณาเรื่องในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของตนตามแต่ลักษณะสภาพ หรือประเภทคดี รวมทั้งปริมาณงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ เว้นแต่มีกฎหมายกำหนดระยะเวลาไว้เป็นอย่างอื่น และวรรคสอง กำหนดระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้ประกาศและเผยแพร่ในรูปแบบที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้โดยง่าย

เมื่อตรวจสอบขั้นตอนในการดำเนินคดีของศาลปกครองและระยะเวลาตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ) ประกอบกับระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 (ระเบียบฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองฯ) และระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว สามารถแบ่งขั้นตอนในการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมของศาลปกครองเพื่อเตรียมกำหนดกรอบการนับระยะเวลาในการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในขั้นตอนการพิจารณาและพิพากษาของศาลปกครองได้ ดังต่อไปนี้⁸

2.1 ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุด (กรณีฟ้องตรง)⁹

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการลำดับขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุด (กรณีฟ้องตรง) ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ประกอบกับระเบียบฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองฯ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อค้นหา

⁸ รายละเอียดของขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา, โปรดดู คณะอนุกรรมการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานในการพิจารณาคดีของศาลปกครองชั้นต้น, คู่มือการปฏิบัติงานของตุลาการศาลปกครองชั้นต้น, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2564), คณะอนุกรรมการบริหารศาลปกครองจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานภายในของศาลปกครองสูงสุด, คู่มือการปฏิบัติงานภายในของศาลปกครองสูงสุด, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2564), กลุ่มวิเคราะห์งานคดีปกครอง, สรุปหลักกฎหมายจากคำวินิจฉัยศาลปกครองสูงสุด ปี พ.ศ. 2555 (ครึ่งปีหลัง) ถึงปี พ.ศ. 2560, สำนักวิจัยและวิชาการ, เอกสารเผยแพร่.

⁹ วิธีพิจารณาคดีของศาลปกครองสูงสุดในคดีฟ้องตรงนั้น ข้อ 98 แห่งระเบียบฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองฯ กำหนดให้นาวีวิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครองชั้นต้นมาใช้บังคับกับคดีที่ฟ้องตรงโดยอนุโลม เช่นนี้วิธีพิจารณาคดีปกครองในศาลปกครองชั้นต้น ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการตรวจคำฟ้อง การแสวงหาข้อเท็จจริง การจัดทำบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวน การจัดทำคำแถลงการณ์ของตุลาการผู้แถลงคดี ตลอดจนการจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีจึงสามารถนำมาใช้ในศาลปกครองสูงสุดในคดีฟ้องตรงได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับวิธีพิจารณาคดีของศาลปกครองสูงสุด, กลุ่มวิเคราะห์งานคดีปกครอง, สรุปหลักกฎหมายจากคำวินิจฉัยศาลปกครองสูงสุด ปี พ.ศ. 2555 (ครึ่งปีหลัง) ถึงปี พ.ศ. 2560, สำนักวิจัยและวิชาการ, เอกสารเผยแพร่, หน้า 2-5. ทั้งนี้ มีข้อสังเกตด้วยว่า หากเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองชั้นต้น ผู้รับผิดชอบงานบริหารให้เป็นไปโดยเรียบร้อย คือ อธิบดีศาลปกครองชั้นต้น ในขณะที่หากเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองสูงสุด ผู้รับผิดชอบงานบริหารให้เป็นไปโดยเรียบร้อย คือ ประธานศาลปกครองสูงสุด ดังนั้น ในขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามหัวข้อนี้ หากเป็นอำนาจของอธิบดีศาลปกครองชั้นต้น จะหมายถึงกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองชั้นต้น หากเป็นอำนาจของประธานศาลปกครองสูงสุด จะหมายถึง กระบวนการพิจารณาของศาลปกครองสูงสุดในคดีฟ้องตรง (แล้วแต่กรณี)

จุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาในขั้นตอนต่าง ๆ เท่านั้น ส่วนระยะเวลาที่ใช้สำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในแต่ละขั้นตอนควรเป็นระยะเวลาเท่าใด เป็นรายละเอียดที่ต้องศึกษาวิจัยจากผู้ปฏิบัติงานจริงอย่างละเอียดถี่ถ้วนและเป็นระบบต่อไป กรณีจึงไม่ปรากฏรายละเอียดดังกล่าวในส่วนนี้ พร้อมกันนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นภาพรวมของขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองที่ชัดเจนขึ้น จึงได้จัดทำแผนภาพการดำเนินกระบวนการพิจารณาไว้ท้ายบทความนี้

1) การตรวจคำฟ้อง

1.1) เจ้าหน้าที่รับฟ้องและตรวจคำฟ้องเบื้องต้น

เมื่อผู้ฟ้องคดีเสนอข้อหาต่อศาลโดยยื่นคำฟ้องต่อเจ้าหน้าที่ของศาลหรือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนหรือทางอิเล็กทรอนิกส์ พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลจะลงทะเบียนคดีในสารบบความและออกใบรับให้ผู้ฟ้องคดี จากนั้น จะตรวจคำฟ้องเบื้องต้น

- หากเห็นว่าเป็นคำฟ้องที่ครบถ้วนสมบูรณ์ เจ้าหน้าที่จะเสนอคำฟ้องดังกล่าวต่ออธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) เพื่อดำเนินการต่อไป

- หากเห็นว่าคำฟ้องนั้นไม่สมบูรณ์ครบถ้วน แต่อาจแก้ไขได้ เจ้าหน้าที่จะแนะนำให้ผู้ฟ้องคดีดำเนินการแก้ไขให้สมบูรณ์ครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ฟ้องคดีไม่แก้ไข หรือคำฟ้องนั้นไม่อาจแก้ไขให้สมบูรณ์ครบถ้วนได้ หรือเป็นคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง หรือผู้ฟ้องคดีไม่แก้ไขคำฟ้องหรือไม่ชำระค่าธรรมเนียมศาลให้ครบถ้วน เจ้าหน้าที่จะบันทึกไว้แล้วเสนอคำฟ้องดังกล่าวต่ออธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) เพื่อดำเนินการต่อไป

การเริ่มนับระยะเวลาในขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่รับฟ้องและตรวจคำฟ้องเบื้องต้น คือ นับแต่ได้รับคำฟ้อง

1.2) อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) ส่งจ่ายสำนวนคดีให้องค์คณะ พร้อมแต่งตั้งตุลาการผู้แถลงคดี

หลังจากที่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) ได้รับคำฟ้องจากเจ้าหน้าที่แล้ว อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) จะส่งจ่ายสำนวนคดีให้องค์คณะที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น พร้อมแต่งตั้งตุลาการผู้แถลงคดีเพื่อรับผิดชอบในการจัดทำคำแถลงการณ์

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อส่งจ่ายสำนวนคดีให้องค์คณะ พร้อมแต่งตั้งตุลาการผู้แถลงคดี คือ นับแต่วันที่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) ได้รับคำฟ้องจากเจ้าหน้าที่

1.3) การตรวจคำฟ้องโดยตุลาการเจ้าของสำนวน

หลังจากที่ตุลาการหัวหน้าคณะได้รับสำนวนคดีจากอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) แล้ว ตุลาการหัวหน้าคณะจะแต่งตั้งตุลาการในองค์คณะเป็นตุลาการเจ้าของสำนวนเพื่อรับผิดชอบสำนวนคดี ตุลาการเจ้าของสำนวนจะพิจารณาคำฟ้องว่าเป็นคำฟ้องที่สมบูรณ์ครบถ้วนหรือไม่

(1) การสั่งให้แก้ไขคำฟ้อง

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนตรวจคำฟ้อง หากเห็นว่า คำฟ้องไม่สมบูรณ์ ครบถ้วนแต่แก้ไขได้ เช่น คำฟ้องที่ระบุตัวผู้ถูกฟ้องคดีไม่ถูกต้อง คำฟ้องที่แสดงข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน คำฟ้องที่ลงลายมือชื่อท้ายคำฟ้องไม่ถูกต้อง ตุลาการเจ้าของสำนวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ฟ้องคดีแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนดได้

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อสั่งให้แก้ไขคำฟ้อง คือ นับแต่วันที่ตุลาการเจ้าของสำนวนได้รับมอบสำนวนคดี

(2) การสั่งรับหรือไม่รับคำขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้อง

การแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องในคดีปกครอง คำขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องต้องเกี่ยวข้องกับคำฟ้องเดิมพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีเข้าด้วยกันได้ ทั้งนี้ เฉพาะการแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องที่มีลักษณะเป็นการเสนอขอหาเพิ่มเติมต่อศาล จะอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์การตรวจอำนาจศาล และเงื่อนไขการฟ้องคดีด้วย โดยการยื่นคำขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องดังกล่าวจะต้องดำเนินการก่อนหรือในวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อสั่งรับหรือไม่รับคำขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้อง คือ นับแต่วันที่ศาลได้รับคำขอและเอกสารครบถ้วน

(3) การสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณา

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนตรวจคำฟ้อง หากเห็นว่า คำฟ้องไม่สมบูรณ์ ครบถ้วน แต่แก้ไขได้ ตุลาการเจ้าของสำนวนจะมีคำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีแก้ไขคำฟ้องให้สมบูรณ์ครบถ้วน หรือสั่งให้ดำเนินการชำระค่าธรรมเนียมศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด เมื่อผู้ฟ้องคดีดำเนินการแล้วเสร็จ และคดีตามคำฟ้องเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลปกครองและอยู่ในเงื่อนไขการฟ้องคดีปกครอง ตุลาการเจ้าของสำนวนจะมีคำสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณา

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณา คือ นับแต่วันที่คำฟ้องครบถ้วนสมบูรณ์

(4) การสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนตรวจคำฟ้อง หากเห็นว่า คำฟ้องไม่สมบูรณ์ ครบถ้วน หรือชำระค่าธรรมเนียมศาลไม่ครบถ้วน ถ้าไม่มีการแก้ไขหรือชำระค่าธรรมเนียมศาลให้ครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือข้อที่ไม่สมบูรณ์ครบถ้วนนั้นเป็นกรณีที่ไมอาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ หรือเป็นคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองหรือไม่อยู่ในเงื่อนไขการฟ้องคดีปกครอง ตุลาการเจ้าของสำนวนจะเสนอให้องค์คณะสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณาและจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา คือ นับแต่วันที่ตุลาการเจ้าของสำนวนทราบเหตุแห่งการไม่รับคำฟ้อง

2) การแสวงหาข้อเท็จจริง

2.1) การแสวงหาข้อเท็จจริงจากคู่กรณี

(1) การสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีทำคำให้การ

ภายหลังจากที่ตุลาการเจ้าของสำนวนมีคำสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณาแล้ว เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่า

- ข้อเท็จจริงจากคำฟ้องเพียงพอที่จะวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้ โดยไม่ต้องดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงอีกแล้ว ตุลาการเจ้าของสำนวนไม่จำเป็นต้องสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีทำคำให้การ และจัดทำบันทึกเสนอองค์คณะเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไปได้

- ข้อเท็จจริงจากคำฟ้องยังไม่เพียงพอที่จะวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้ ตุลาการเจ้าของสำนวนจะมีคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีทำคำให้การ โดยส่งสำเนาคำฟ้องและสำเนายานหลักฐานไปด้วย ในกรณีที่เห็นสมควร จะกำหนดประเด็นที่ผู้ถูกฟ้องคดีต้องให้การไว้ด้วยก็ได้

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีทำคำให้การ คือ นับแต่วันที่ตุลาการเจ้าของสำนวนมีคำสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณา

(2) การสั่งรับหรือไม่รับคำให้การ และการสั่งให้ผู้ฟ้องคดีทำคำคัดค้านคำให้การ

เมื่อผู้ถูกฟ้องคดียื่นคำให้การภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำฟ้องหรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าคำให้การของผู้ถูกฟ้องคดีเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ตุลาการเจ้าของสำนวนจะมีคำสั่งรับคำให้การ

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อสั่งรับหรือไม่รับคำให้การ และสั่งให้ผู้ฟ้องคดีทำคำคัดค้านคำให้การ คือ นับแต่วันที่ตุลาการเจ้าของสำนวนได้รับคำให้การของผู้ถูกฟ้องคดีครบถ้วน

(3) การสั่งให้ผู้ฟ้องคดีทำคำคัดค้านคำให้การ

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนได้รับคำให้การของผู้ถูกฟ้องคดีแล้วจะสั่งให้จัดส่งสำเนาคำให้การ พร้อมทั้งยานหลักฐานให้ผู้ฟ้องคดีเพื่อให้ทำคำคัดค้านคำให้การ โดยผู้ฟ้องคดีจะต้องยื่นต่อศาลภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำให้การหรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อสั่งให้ผู้ฟ้องคดีทำคำคัดค้านคำให้การ คือ นับแต่วันที่ตุลาการเจ้าของสำนวนได้รับคำให้การของผู้ถูกฟ้องคดีครบถ้วน

(4) การสั่งรับหรือไม่รับคำคัดค้านคำให้การ

เมื่อผู้ฟ้องคดีทำคำคัดค้านคำให้การตามประเด็นที่ยกขึ้นว่ากล่าวในคำฟ้องคำให้การ หรือที่ศาลกำหนด ศาลจะสั่งรับคำคัดค้านคำให้การ แต่หากผู้ฟ้องคดีมีประเด็นหรือคำขอเพิ่มขึ้นใหม่ต่างจากคำฟ้อง คำให้การ หรือที่ศาลกำหนด ศาลจะสั่งไม่รับประเด็นหรือคำขอใหม่นั้นไว้พิจารณา

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อสั่งรับหรือไม่รับคำคัดค้านคำให้การ คือ นับแต่วันที่ตุลาการเจ้าของสำนวนได้รับคำคัดค้านคำให้การของผู้ฟ้องคดีครบถ้วน

(5) การสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีทำคำให้การเพิ่มเติม

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนได้รับคำคัดค้านคำให้การของผู้ฟ้องคดีแล้ว จะสั่งให้จัดส่งสำเนาคำคัดค้านคำให้การ พร้อมทั้งพยานหลักฐานให้ผู้ถูกฟ้องคดีเพื่อทำคำให้การเพิ่มเติม โดยผู้ถูกฟ้องคดีจะต้องยื่นคำให้การเพิ่มเติมภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำคัดค้านคำให้การ หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีทำคำให้การเพิ่มเติม คือ นับแต่วันที่ตุลาการเจ้าของสำนวนได้รับคำคัดค้านคำให้การของผู้ฟ้องคดีครบถ้วน

(6) การสั่งรับหรือไม่รับคำให้การเพิ่มเติม

เมื่อผู้ถูกฟ้องคดีทำคำให้การเพิ่มเติมตามประเด็นที่ยกขึ้นว่ากล่าวในคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ หรือที่ศาลกำหนด ศาลจะสั่งรับคำให้การเพิ่มเติม แต่หากผู้ถูกฟ้องคดีมีประเด็น หรือคำขอเพิ่มขึ้นใหม่ต่างจากคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ หรือที่ศาลกำหนด ศาลจะสั่งไม่รับประเด็น หรือคำขอใหม่นั้นไว้พิจารณา

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อสั่งรับหรือไม่รับคำให้การเพิ่มเติม คือ นับแต่วันที่ ตุลาการเจ้าของสำนวนได้รับคำให้การเพิ่มเติมของผู้ถูกฟ้องคดีครบถ้วน

2.2) การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยวิธีอื่น

การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยวิธีอื่น ๆ นั้น ศาลอาจมีคำสั่งได้ ดังต่อไปนี้

(1) การเรียกให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐชี้แจงข้อเท็จจริง หรือให้ความเห็นเป็นหนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน หรือสั่งให้จัดส่งวัสดุ เอกสาร พยานหลักฐานอื่น

(2) การมีคำสั่งเรียกให้คู่กรณีหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ถ้อยคำหรือให้จัดส่ง เอกสารหรือพยานหลักฐานเพิ่มเติม

(3) การไต่สวนคู่กรณีหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

(4) การตรวจสอบสถานที่ บุคคล หรือสิ่งอื่นใดเพื่อประกอบการพิจารณา

(5) การตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบหรือให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณา

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงโดยวิธีอื่น คือ นับแต่วันที่ ศาลเห็นว่าจำเป็นต้องแสวงหาข้อเท็จจริงโดยวิธีอื่น ๆ

3) การจัดทำบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวน

3.1) การจัดทำสรุปข้อเท็จจริงและบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวน

(1) กรณีดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงครบทุกขั้นตอน

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนได้ตรวจพิจารณาข้อเท็จจริงจากคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ และคำให้การเพิ่มเติม รวมทั้งข้อเท็จจริงอื่นที่ศาลได้มาแล้วเห็นว่า คดีมีข้อเท็จจริง เพียงพอที่ศาลจะพิพากษาได้แล้ว ตุลาการเจ้าของสำนวนจะจัดทำบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอ องค์คณะเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อจัดทำสรุปข้อเท็จจริงและบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวน คือ นับแต่คดีมีข้อเท็จจริงเพียงพอแล้ว

(2) กรณีไม่ได้ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงครบทุกชั้นตอน

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่า สามารถจะวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้โดยไม่ต้องดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงจนครบทุกชั้นตอน ตุลาการเจ้าของสำนวนจะจัดทำบันทึกตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอองค์คณะเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

การเริ่มนับระยะเวลาในกรณีที่ไม่ได้ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงครบทุกชั้นตอน คือ นับแต่คดีมีข้อเท็จจริงเพียงพอแล้ว

3.2) องค์คณะพิจารณานบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนและกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง

เมื่อองค์คณะได้รับบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนและเห็นว่าไม่มีกรณีที่ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ตุลาการหัวหน้าคณะจะมีคำสั่งกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีนั้น และศาลต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง ซึ่งต้องดำเนินการล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 10 วัน

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อพิจารณานบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนและกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง คือ นับแต่วันที่องค์คณะเห็นว่าไม่มีกรณีที่ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม

4) การจัดทำคำแถลงการณ์ของตุลาการผู้แถลงคดี

4.1) องค์คณะจัดส่งสำนวนคดีให้อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี)

เมื่อกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงแล้ว ตุลาการหัวหน้าคณะจะส่งสำนวนคดีให้อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) พิจารณา

การเริ่มนับระยะเวลาที่องค์คณะจัดส่งสำนวนคดีให้อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) คือ นับแต่วันที่ตุลาการหัวหน้าคณะได้รับสำนวนคดีและบันทึกตุลาการเจ้าของสำนวน

4.2) อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) ตรวจสอบพิจารณาและเห็นชอบให้จัดส่งสำนวนคดีให้ตุลาการผู้แถลงคดี

เมื่ออธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) ได้พิจารณาสำนวนคดีและบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนแล้วมิได้สั่งเป็นอย่างอื่น อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) จะมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคดีนั้นให้ตุลาการผู้แถลงคดีเพื่อจัดทำคำแถลงการณ์

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อตรวจพิจารณาและเห็นชอบให้จัดส่งสำนวนให้ตุลาการผู้แถลงคดี คือ นับแต่วันที่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) ได้รับสำนวนคดีจากองค์คณะ

4.3) ตุลาการผู้แถลงคดีจัดทำคำแถลงการณ์

เมื่อตุลาการผู้แถลงคดีได้รับสำนวนคดีจากอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) แล้ว ให้ตุลาการผู้แถลงคดีจัดทำคำแถลงการณ์เพื่อเสนอต่อองค์คณะ

(1) คำแถลงการณ์เป็นหนังสือ

ตุลาการผู้แถลงคดีจะจัดทำสรุปข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และความเห็นของตนเพื่อวินิจฉัยคดีนั้น เมื่อตุลาการผู้แถลงคดีจัดทำคำแถลงการณ์เสร็จแล้วจะทำบันทึกถึงอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี)

(2) คำแถลงการณ์ด้วยวาจา

ตุลาการผู้แถลงคดีเห็นว่าคดีใดเป็นเรื่องเร่งด่วน หรือเป็นเรื่องที่มีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายไม่ยุ่งยาก เมื่อได้หารือกับอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นและตุลาการหัวหน้าคณะแล้ว ตุลาการผู้แถลงคดีจะเสนอคำแถลงการณ์ด้วยวาจาแทนการเสนอคำแถลงการณ์เป็นหนังสือก็ได้

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อจัดทำคำแถลงการณ์ คือ นับแต่วันที่ตุลาการผู้แถลงคดีได้รับสำนวนคดีจากอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี)

5) การจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง

5.1) การกำหนดและแจ้งวันนั่งพิจารณาคดี

(1) เมื่อตุลาการผู้แถลงคดีได้จัดทำคำแถลงการณ์เป็นหนังสือหรือสามารถเสนอคำแถลงการณ์ด้วยวาจาได้แล้ว ให้องค์คณะกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกหลังจากที่ได้หารือกับอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี) แล้ว จากนั้น เมื่อองค์คณะมีคำสั่งกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก ตุลาการเจ้าของสำนวนโดยพนักงานคดีปกครองผู้รับผิดชอบจะนำคำสั่งศาลไปออกหมายแจ้งกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีเพื่อแจ้งคำสั่งให้คู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อกำหนดและแจ้งวันนั่งพิจารณาคดี คือ นับแต่วันที่ได้รับคำแถลงการณ์และได้หารือกับอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นหรือประธานศาลปกครองสูงสุด (แล้วแต่กรณี)

(2) วันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก

ในการนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก นั้น หลังจาก que ตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอสรุปข้อเท็จจริงและประเด็นของคดีแล้ว คู่กรณีจะแถลงด้วยวาจาประกอบคำแถลงเป็นหนังสือที่ได้ยื่นไว้ (หากมี) จากนั้น ตุลาการผู้แถลงคดีจะชี้แจงด้วยวาจาประกอบคำแถลงการณ์เป็นหนังสือหรือแถลงการณ์ด้วยวาจา เมื่อเสร็จสิ้นการแถลงการณ์ของตุลาการผู้แถลงคดีแล้ว หากไม่มีการนั่งพิจารณาคดีในครั้งต่อไป ตุลาการหัวหน้าคณะจะนัดประชุมปรึกษาเพื่อพิพากษาหรือมีคำสั่งในวันเดียวกันนั้นหรือวันอื่น

การเริ่มนับระยะเวลาสำหรับการนัดประชุมเพื่อพิพากษาหรือมีคำสั่ง คือนับแต่วันที่นั่งพิจารณาคดีแล้วเสร็จ

5.2) การจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ในขั้นตอนการจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี องค์คณะจะมีการประชุมเพื่อวินิจฉัยคดี โดยการประชุมนี้อาจต้องกระทำโดยลับ และมีการลงมติโดยบังคับตามความเห็นของเสียงข้างมาก หากตุลาการศาลปกครองผู้ใดมีความเห็นแย้งจะต้องทำความเข้าใจในคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง คือนับจากวันประชุมองค์คณะเพื่อวินิจฉัยคดี

5.3) การอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ในการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีปกครอง นั้น ศาลจะกำหนดให้คู่กรณีทราบกำหนดวันอ่านผลแห่งคำพิพากษาและคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองเป็นการล่วงหน้า และเมื่อศาลได้อ่านผลแห่งคำพิพากษาโดยเปิดเผยในวันใด ถือว่าวันนั้นเป็นวันที่ศาลปกครองได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีปกครอง

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่ออ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง คือนับแต่วันที่จัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วเสร็จ

5.4) การเผยแพร่คำพิพากษาหรือคำสั่ง

หลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว สำนักงานศาลปกครองมีหน้าที่ต้องจัดพิมพ์และเผยแพร่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครอง

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อเผยแพร่คำพิพากษาหรือคำสั่ง คือนับแต่วันที่ศาลได้มีการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง

2.2 ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณากรณีอุทธรณ์คำพิพากษา

1) การตรวจคำอุทธรณ์

1.1) การตรวจคำอุทธรณ์ของตุลาการเจ้าของสำนวนในศาลปกครองชั้นต้น

หลังจากที่ตุลาการหัวหน้าคณะได้รับสำนวนคดีจากอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นแล้ว ตุลาการหัวหน้าคณะจะแต่งตั้งตุลาการในองค์คณะเป็นตุลาการเจ้าของสำนวนเพื่อรับผิดชอบสำนวนคดี ตุลาการเจ้าของสำนวนจะพิจารณาคำอุทธรณ์ว่าเป็นคำอุทธรณ์ที่สมบูรณ์ครบถ้วนหรือไม่

(1) การส่งรับคำอุทธรณ์ไว้พิจารณา

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนในศาลปกครองชั้นต้นตรวจคำอุทธรณ์ หากเห็นว่าคำอุทธรณ์สมบูรณ์ครบถ้วน ให้เสนอองค์คณะเพื่อมีคำสั่งรับคำอุทธรณ์ แล้วเสนออธิบดีศาลปกครองชั้นต้นเพื่อส่งคำอุทธรณ์นั้นให้ศาลปกครองสูงสุดพิจารณาต่อไป

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อตรวจคำอุทธรณ์ คือนับแต่วันที่ตุลาการเจ้าของสำนวนได้รับคำอุทธรณ์

(2) การสั่งไม่รับคำอุทธรณ์ไว้พิจารณา

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนตรวจคำอุทธรณ์ หากเห็นว่า คำอุทธรณ์ไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ซึ่งผู้อุทธรณ์อาจแก้ไขได้ หรือผู้อุทธรณ์ชำระค่าธรรมเนียมศาลไม่ครบถ้วน ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนมีคำสั่งให้ผู้อุทธรณ์แก้ไขหรือชำระค่าธรรมเนียมศาลให้ครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าผู้อุทธรณ์ไม่แก้ไขคำอุทธรณ์ที่ไม่สมบูรณ์ครบถ้วนหรือไม่ชำระค่าธรรมเนียมศาลให้ครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือข้อที่ไม่สมบูรณ์ครบถ้วนนั้นเป็นกรณีที่ไม่อาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ หรือเป็นคำอุทธรณ์ที่ต้องห้ามตามกฎหมายหรืออื่นโดยผิดระเบียบ ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอองค์คณะสั่งไม่รับอุทธรณ์ดังกล่าว

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อสั่งไม่รับคำอุทธรณ์ไว้พิจารณา คือ นับแต่วันที่ตุลาการเจ้าของสำนวนทราบเหตุแห่งการไม่รับคำอุทธรณ์

1.2) การตรวจคำอุทธรณ์ของตุลาการเจ้าของสำนวนในศาลปกครองสูงสุด

เมื่อได้รับคำอุทธรณ์จากศาลปกครองชั้นต้นแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลปกครองสูงสุดลงทะเบียนในสารบบความ แล้วเสนอคำอุทธรณ์ต่อประธานศาลปกครองสูงสุดเพื่อจ่ายสำนวนคดีให้แก่องค์คณะ หลังจากที่ตุลาการหัวหน้าคณะได้รับสำนวนคดีจากประธานศาลปกครองสูงสุดแล้ว ตุลาการหัวหน้าคณะจะแต่งตั้งตุลาการในองค์คณะเป็นตุลาการเจ้าของสำนวนเพื่อรับผิดชอบสำนวนคดี ตุลาการเจ้าของสำนวนจะพิจารณาคำอุทธรณ์ว่าเป็นคำอุทธรณ์ที่สมบูรณ์ครบถ้วนหรือไม่

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนตรวจคำอุทธรณ์ หากเห็นว่า คำอุทธรณ์ที่ศาลปกครองชั้นต้นรับไว้พิจารณาเป็นคำอุทธรณ์ที่ไม่สมบูรณ์ครบถ้วนซึ่งผู้อุทธรณ์อาจแก้ไขได้ หรือผู้อุทธรณ์ชำระค่าธรรมเนียมศาลไม่ครบถ้วน ให้สั่งให้ผู้อุทธรณ์แก้ไขหรือชำระค่าธรรมเนียมศาลให้ครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนดแล้วไม่มีการแก้ไขหรือชำระค่าธรรมเนียมศาลให้ครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือข้อที่ไม่สมบูรณ์ครบถ้วนนั้นเป็นกรณีที่ไม่อาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ หรือเป็นคำอุทธรณ์ที่ต้องห้ามตามกฎหมายหรืออื่นโดยผิดระเบียบ ตุลาการเจ้าของสำนวนจะเสนอองค์คณะสั่งยกอุทธรณ์นั้น หรือในกรณีที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าอุทธรณ์นั้นมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ตุลาการเจ้าของสำนวนจะเสนอองค์คณะเพื่มีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์และสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อตรวจคำอุทธรณ์ของตุลาการเจ้าของสำนวนในศาลปกครองสูงสุด คือ นับแต่วันที่ตุลาการเจ้าของสำนวนทราบเหตุแห่งการยกอุทธรณ์หรือไม่รับอุทธรณ์

2) การแสวงหาข้อเท็จจริง

2.1) การแสวงหาข้อเท็จจริงจากคู่กรณี

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนตรวจคำอุทธรณ์ หากเห็นว่า คำอุทธรณ์สมบูรณ์ครบถ้วน ให้ส่งสำเนาคำอุทธรณ์ให้คู่กรณีในอุทธรณ์ทำคำแก้อุทธรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับคำอุทธรณ์หรือภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

การเริ่มนับระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงจากคู่กรณี คือ นับแต่วันที่ตุลาการเจ้าของสำนวนได้รับคำแก้อุทธรณ์ของคู่กรณีในอุทธรณ์ครบถ้วน

2.2) การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยวิธีอื่น

การแสวงหาข้อเท็จจริงโดยวิธีอื่น ๆ นั้น ศาลอาจมีคำสั่งได้ ดังต่อไปนี้

- (1) การเรียกให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้ความเห็นเป็นหนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน หรือสั่งให้จัดส่งวัสดุ เอกสาร พยานหลักฐานอื่น
- (2) การมีคำสั่งเรียกให้คู่กรณีหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ถ้อยคำหรือให้จัดส่งเอกสารหรือพยานหลักฐานเพิ่มเติม
- (3) การไต่สวนคู่กรณีหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง
- (4) การตรวจสอบสถานที่ บุคคล หรือสิ่งอื่นใดเพื่อประกอบการพิจารณา
- (5) การตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบหรือให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณา

การเริ่มนับระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงจากคู่กรณี คือ นับแต่วันที่ศาลเห็นว่าจำเป็นต้องแสวงหาข้อเท็จจริงโดยวิธีอื่น ๆ

3) การจัดทำบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวน

3.1) การจัดทำสรุปข้อเท็จจริงและบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวน

เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนได้ตรวจพิจารณาข้อเท็จจริงและเห็นว่า คดีมีข้อเท็จจริงเพียงพอที่ศาลจะพิพากษาหรือมีคำสั่งอุทธรณ์ได้แล้ว ตุลาการเจ้าของสำนวนจะจัดทำบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอองค์คณะเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อจัดทำสรุปข้อเท็จจริงและบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวน คือ นับแต่คดีมีข้อเท็จจริงเพียงพอแล้ว

3.2) องค์คณะพิจารณานำบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนและกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง

เมื่อองค์คณะได้รับบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนและเห็นว่า ไม่มีกรณีที่ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ตุลาการหัวหน้าคณะจะมีคำสั่งกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีนั้น และศาลต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง ซึ่งต้องดำเนินการล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 10 วัน

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อพิจารณานำบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนและกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง คือ นับแต่วันที่ตุลาการหัวหน้าคณะเห็นว่าไม่มีกรณีที่ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม

4) การจัดทำคำแถลงการณ์ของตุลาการผู้แถลงคดี

4.1) องค์คณะจัดส่งสำนวนคดีให้ประธานศาลปกครองสูงสุด

เมื่อกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริงแล้ว ตุลาการหัวหน้าคณะจะส่งสำนวนคดีให้ประธานศาลปกครองสูงสุดพิจารณา

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อให้องค์คณะส่งสำนวนคดีให้ประธานศาลปกครองสูงสุด คือ นับแต่วันที่ตุลาการหัวหน้าคณะได้รับสำนวนคดีและบันทึกตุลาการเจ้าของสำนวน

4.2) ประธานศาลปกครองสูงสุดตรวจพิจารณาและมีได้สั่งการเป็นอย่างอื่น ให้จัดส่งสำนวนให้ตุลาการผู้แถลงคดี

เมื่อประธานศาลปกครองสูงสุดได้พิจารณาสำนวนคดีและบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนแล้วและมีได้สั่งเป็นอย่างอื่น ประธานศาลปกครองสูงสุดจะมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคดีนั้นให้ตุลาการผู้แถลงคดีเพื่อจัดทำคำแถลงการณ์

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อตรวจพิจารณาและส่งสำนวนให้ตุลาการผู้แถลงคดี คือ นับแต่วันที่ประธานศาลปกครองสูงสุดได้รับสำนวนคดีจากองค์คณะ

4.3) ตุลาการผู้แถลงคดีจัดทำคำแถลงการณ์

เมื่อตุลาการผู้แถลงคดีได้รับสำนวนคดีจากประธานศาลปกครองสูงสุดแล้ว ให้ตุลาการผู้แถลงคดีจัดทำคำแถลงการณ์เพื่อเสนอต่อองค์คณะ

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อจัดทำคำแถลงการณ์ คือ นับแต่ได้รับสำนวนคดีจากประธานศาลปกครองสูงสุด

5) การจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง

5.1) การกำหนดและแจ้งวันนั่งพิจารณาคดี

(1) เมื่อตุลาการผู้แถลงคดีได้จัดทำคำแถลงการณ์เป็นหนังสือหรือสามารถเสนอคำแถลงการณ์ด้วยวาจาได้แล้ว ให้องค์คณะกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกหลังจากที่ได้หารือกับประธานศาลปกครองสูงสุดแล้ว จากนั้น เมื่อองค์คณะมีคำสั่งกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก ตุลาการเจ้าของสำนวนโดยพนักงานคดีปกครองผู้รับผิดชอบจะนำคำสั่งศาลไปออกหมายแจ้งกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีเพื่อแจ้งคำสั่งให้คู่กรณีทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อกำหนดและแจ้งวันนั่งพิจารณาคดี คือ นับแต่วันได้รับคำแถลงคดีและได้หารือกับประธานศาลปกครองสูงสุด

(2) วันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก

ในการนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก นั้น หลังจากที่ได้หารือกับตุลาการเจ้าของสำนวนเสนอสรุปข้อเท็จจริงและประเด็นของคดีแล้ว คู่กรณีจะแถลงด้วยวาจาประกอบคำแถลงเป็นหนังสือที่ได้ยื่นไว้ (หากมี) จากนั้น ตุลาการผู้แถลงคดีจะชี้แจงด้วยวาจาประกอบคำแถลงการณ์เป็นหนังสือหรือแถลงการณ์ด้วยวาจา เมื่อเสร็จสิ้นการแถลงการณ์ของตุลาการผู้แถลงคดีแล้ว หากไม่มีการนั่งพิจารณาคดีในครั้งต่อไป ตุลาการหัวหน้าคณะจะนัดประชุมปรึกษาเพื่อพิพากษาหรือมีคำสั่งในวันเดียวกันนั้นหรือวันอื่น

การเริ่มนับระยะเวลาสำหรับการนัดประชุมเพื่อพิพากษาหรือมีคำสั่ง คือ นับแต่วันที่นั่งพิจารณาคดีแล้วเสร็จ

5.2) การจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ในขั้นตอนการจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี องค์คณะจะมีการประชุมเพื่อวินิจฉัยคดี โดยการประชุมนี้จะต้องกระทำโดยลับ และมีการลงมติโดยบังคับตามความเห็นของเสียงข้างมาก หากตุลาการผู้ใดมีความเห็นแย้งจะต้องทำความเห็นแย้งนี้ไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง คือ นับจากวันประชุมองค์คณะเพื่อวินิจฉัยคดี

5.3) การอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ในการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีปกครอง นั้น ศาลจะกำหนดให้คู่กรณีทราบกำหนดวันอ่านผลแห่งคำพิพากษาและคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองเป็นการล่วงหน้า และเมื่อศาลได้อ่านผลแห่งคำพิพากษาโดยเปิดเผยในวันใด ถือว่าวันนั้นเป็นวันที่ศาลปกครองได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีปกครอง

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่ออ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง คือ นับแต่วันที่จัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วเสร็จ

5.4) การเผยแพร่คำพิพากษาหรือคำสั่ง

หลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว สำนักงานศาลปกครองมีหน้าที่ต้องจัดพิมพ์และเผยแพร่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครอง

การเริ่มนับระยะเวลาเพื่อเผยแพร่คำพิพากษาหรือคำสั่ง คือ นับแต่วันที่ศาลได้มีการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง

3. ตัวอย่างการแก้ปัญหาการอำนวยความสะดวกที่ล่าช้าของศาลปกครองเยอรมัน

การกำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีของศาลที่เหมาะสมว่าควรจะมีระยะเวลาการดำเนินการเท่าใด หรือในแต่ละขั้นตอนควรจะใช้เวลาเพียงใดนั้น อันที่จริง เป็นความพยายามแก้ปัญหาการปฏิบัติงานที่ล่าช้าของศาล หรือค้นหาข้อขัดข้องเพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานของศาลรวดเร็วยิ่งขึ้น เนื่องจากหลายคดีปฏิเสธไม่ได้ว่า กว่าจะดำเนินการกระบวนการพิจารณามาถึงขั้นตอนการจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง บรรดาความเดือดร้อนหรือเสียหายของคู่กรณีก็อาจแก้ไขหรือเยียวยาได้ทันการณเสียแล้ว หรือหากข้อพิพาทไม่อาจยุติได้ในเวลาอันสมควร ทั้งคู่กรณีหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องยังคงติดอยู่กับความขัดแย้งและต้องรอผลของคำตัดสินต่อไป จากสภาพการณ์เหล่านี้ศาลต่างรับทราบปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด ทั้งพยายามปรับมาตรฐานการทำงาน เพิ่มบุคลากรผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนงาน ตลอดจนนำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องช่วยสำหรับการดำเนินงานให้เกิดความสะดวกรวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตาม ด้วยจำนวนคดีที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมากและต่อเนื่อง ปัญหาความล่าช้าในการดำเนินการพิจารณาของศาลก็ยังคงดำรงอยู่ ต่อคำถามที่ว่า จะทำอะไรให้การปฏิบัติงานของศาลมีความรวดเร็วยิ่งขึ้น หรือจะเยียวยาคู่กรณีจากการปฏิบัติงานที่ล่าช้าของศาลได้อย่างไร

ในการนี้ เมื่อพิจารณาในเชิงกฎหมายเปรียบเทียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี¹⁰ ต่างประสบปัญหาความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเช่นเดียวกันกับของไทย โดยบรรดาศาลทั้งหลายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ได้แก้ปัญหาด้วยการกำหนดกรอบระยะเวลาในการพิจารณาคดีและนำมาบังคับใช้อย่างเป็นการทั่วไป เนื่องจากระยะเวลาที่เหมาะสมในกระบวนการวิธีพิจารณา (angemessene Verfahrensdauer) ของแต่ละคดีมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของข้อเท็จจริง ประเด็นข้อพิพาทของคดี หรือพฤติกรรมของคู่กรณี เป็นต้น อันเป็นกรณีที่ไม่อาจกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมจากข้อมูลในเชิงสถิติได้อย่างเป็นการทั่วไปได้¹¹ อย่างไรก็ตาม ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเลือกที่จะใช้การเยียวยา คู่กรณีหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจากการปฏิบัติงานที่ล่าช้าของศาลแทน เช่น ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาล (Gerichtsverfassungsgesetz) ในหมวดที่ว่าด้วยการคุ้มครองทางกฎหมายในการดำเนินคดีในศาลและการสอบสวนทางอาญาเป็นเวลานาน (Gesetz über den Rechtsschutz bei über langen Gerichtsverfahren und strafrechtlichen Ermittlungsverfahren) อันมีที่มาจากสภาพการณ์ที่การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลใช้เวลายาวนานเกินสมควร ซึ่งกระทบต่อคู่กรณีหรือผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างยิ่งและส่งผลโดยตรงต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ที่เกี่ยวข้อง มาตรา 198 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาล จึงกำหนดให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถร้องทุกข์ต่อศาลที่มีเขตอำนาจถึงปัญหาความล่าช้าที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกระบวนการตั้งแต่ขั้นตอนที่ศาลรับคำฟ้องจนกระทั่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลได้รับทราบและชี้แจงถึงเหตุแห่งความล่าช้าหรือแก้ไขข้อขัดข้องที่ทำให้เกิดความล่าช้านั้นเสีย อย่างไรก็ตาม หากปัญหาความล่าช้ายังคงดำรงอยู่ต่อไปอย่างไม่สมเหตุผลหรือไม่อาจอธิบายถึงสาเหตุของความล่าช้าที่เกินสมควรดังกล่าวได้ ผู้ร้องทุกข์ยังมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากความล่าช้าเกินสมควรนั้น เป็นเงินจำนวน 1,200 ยูโรต่อปีที่มีความล่าช้าเกินสมควร และศาลยังสามารถพิจารณากำหนดจำนวนเงินที่สูงหรือต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดให้เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของคดีได้อีกด้วย¹²

¹⁰ ระยะเวลาในการดำเนินคดีของศาลปกครองในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่มีการสำรวจในปี ค.ศ. 2013 ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า การพิจารณาคดีของศาลปกครองชั้นต้นจะใช้เวลาโดยเฉลี่ยทั้งประเทศ คือ 8.7 เดือน โดยระยะเวลาเฉลี่ยของการดำเนินการที่สั้นที่สุดต่อมลรัฐ คือ 5.2 เดือน ในขณะที่ระยะเวลาเฉลี่ยของการดำเนินการที่ยาวที่สุดต่อมลรัฐ คือ 21.5 เดือน ส่วนศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ที่ทำหน้าที่อย่างศาลปกครองชั้นต้นใช้เวลาโดยเฉลี่ยทั้งประเทศ 16.2 เดือน โดยระยะเวลาเฉลี่ยของการดำเนินการที่สั้นที่สุดต่อมลรัฐ คือ 5.8 เดือน ในขณะที่ระยะเวลาเฉลี่ยของการดำเนินการที่ยาวที่สุดต่อมลรัฐ คือ 32 เดือน “Schutz bei überlangen Verfahren”, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565, จาก https://www.bmj.de/DE/Themen/GerichtsverfahrenUndStreitschlichtung/SchutzUeberlangeVerfahren/SchutzUeberlangeVerfahren_node.html.

¹¹ BVerwG : Entschädigung für über lange Verfahren hängt von Umständen des Einzelfalles ab. Siehe Details, จาก <https://ebibliothek.beck.de/Print/CurrentDoc?vpath=bibdata/reddok/becklink/1027564.htm&printdialogmode=CurrentDoc&hlword=>

¹² Siehe auch § 198 Gerichtsverfassungsgesetz - Entschädigung; Verzögerungsrüge.

จากบทบัญญัติข้างต้น ปรากฏตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่น่าสนใจ โดยมีประเด็นที่ศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับระยะเวลาอันสมควรไว้ ซึ่งศาลปกครองไทยอาจนำมาใช้ประกอบเป็นแนวทางในการพิจารณาเรื่องระยะเวลาที่เหมาะสมในการพิจารณาคดีปกครองได้ โดยคดีแรกเป็นกรณีที่ดีตนักศึกษาคือฟ้องขอให้ศาลปกครองพิพากษาให้มหาวิทยาลัยบรันเดินบวร์กชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจากกรณีที่ดีตนักปกครองชั้นต้นแห่งเมืองพอทสดัมใช้เวลาในการพิจารณาคดีของผู้ฟ้องคดีล่าช้าเกินสมควร และคดีที่สองเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจฟ้องขอให้ศาลปกครองพิพากษาให้มหาวิทยาลัยแซกโซนี-อันฮัลต์ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจากกรณีที่ดีตนักปกครองชั้นต้นใช้เวลาในการพิจารณาคดีของผู้ฟ้องคดีล่าช้าเกินสมควร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์ ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2013 (BVerwG 5 C 23.12 D)

(1) ข้อเท็จจริงและผลของคำพิพากษา

คดีนี้สืบเนื่องมาจากระหว่างเดือนตุลาคม 2000 ถึงเดือนมีนาคม 2003 ผู้ฟ้องคดีในฐานะนักศึกษาในเมืองพอทสดัมได้รับเงินทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาจากกองกิจการนักศึกษา (Studentenwerk) อันเป็นการสนับสนุนทางการเงินของรัฐสำหรับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์¹³ อย่างไรก็ตาม กองกิจการนักศึกษาดูสอบและพบว่าผู้ฟ้องคดีไม่มีสิทธิได้รับเงินทุนกู้ยืมดังกล่าว เนื่องจากมีเงินในบัญชีจำนวนมาก จึงเรียกให้ผู้ฟ้องคดีคืนเงินทุนกู้ยืมที่ได้จ่ายให้เป็นเงินจำนวน 17,000 ยูโร ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์ว่าผู้ฟ้องคดีเป็นผู้มีสิทธิได้รับเงินทุนกู้ยืมนี้ เนื่องจากเงินที่อยู่ในบัญชีของผู้ฟ้องคดีตามที่ได้มีการตรวจสอบ แท้จริงแล้วไม่ได้เป็นของผู้ฟ้องคดี แต่เป็นของพี่ชายนำมาฝากไว้ ซึ่งผู้ฟ้องคดีเองไม่อาจนำมาใช้จ่ายในระหว่างที่เป็นนักศึกษาได้ กองกิจการนักศึกษายกอุทธรณ์ ผู้ฟ้องคดีจึงนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองขอให้วินิจฉัยว่าการเรียกให้คืนเงินทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁴

ภายหลังยื่นฟ้องคดีแล้ว ศาลปกครองชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของผู้ฟ้องคดีโดยใช้เวลากว่า 5 ปี จึงจะมีคำพิพากษาชี้ขาดคดี โดยปรากฏขั้นตอนการพิจารณาคดี คือ ตั้งแต่กลางเดือนมกราคม 2004 กองกิจการนักศึกษามีหนังสือให้การต่อศาล จากนั้น ศาลมีหนังสือลงวันที่ 3 มีนาคม 2004 สอบถามคู่กรณีว่าจะดำเนินคดีโดยผู้พิพากษาคนเดียวและไม่จัดให้มีการนั่งพิจารณาได้หรือไม่ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีหนังสือลงวันที่ 11 และลงวันที่ 12 มีนาคม 2004 เห็นควรดำเนินการตามที่ศาลสอบถาม¹⁵ ต่อมา เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2004 ศาลได้ส่งคำคัดค้านคำให้การของผู้ฟ้องคดีไปยังกองกิจการนักศึกษาและใช้เวลา 6 สัปดาห์เพื่อให้ทำคำให้การเพิ่มเติม แต่กองกิจการนักศึกษาไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด ระหว่างนั้นทนายความของผู้ฟ้องคดีได้ส่งหนังสือลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2004 ลงวันที่ 16 พฤษภาคม 2006 และลงวันที่ 16 กรกฎาคม 2007

¹³ Für Ausbildungsförderung siehe in, จาก <https://www.juraforum.de/lexikon/ausbildungsfoerderung>.

¹⁴ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 2.

¹⁵ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 3.

สอบถามศาลว่าจะมีคำพิพากษาในคดีของผู้ฟ้องคดีแล้วเสร็จเมื่อใด ซึ่งศาลได้แจ้งไปยังทนายความของผู้ฟ้องคดีว่าไม่สามารถประมาณระยะเวลาได้¹⁶ จนกระทั่งคดีของผู้ฟ้องคดีมีการเคลื่อนไหวอีกครั้งในวันที่ 5 มกราคม 2010 โดยองค์คณะได้โอนคดีของผู้ฟ้องคดีให้ผู้พิพากษาคณะเดียวพิจารณา และมีการสอบถามมายังคู่กรณีอีกครั้งว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะไม่มีการนั่งพิจารณาคดีหรือไม่ ปลายเดือนมกราคม 2010 คู่กรณีเห็นควรดำเนินการตามที่ศาลสอบถาม จนในที่สุดในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2010 ศาลปกครองชั้นต้นพิพากษายกคำฟ้องของผู้ฟ้องคดี เนื่องจากไม่ได้อุทธรณ์ต่อฝ่ายปกครองภายในระยะเวลาที่กำหนดและเห็นว่าเงินในบัญชีของผู้ฟ้องคดีน่าจะเป็นของผู้ฟ้องคดีเอง ไม่ใช่ของพี่ชายตามที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้าง ผู้ฟ้องคดีจึงต้องคืนเงินทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาให้แก่กองกิจการนักศึกษา¹⁷ ต่อมา เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2010 ทนายความของผู้ฟ้องคดีได้รับแจ้งคำพิพากษาและอุทธรณ์คำพิพากษาดังกล่าว ศาลปกครองชั้นอุทธรณ์รับอุทธรณ์ของผู้ฟ้องคดี เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2011 ซึ่งในชั้นอุทธรณ์นี้ศาลได้จัดให้มีการนั่งพิจารณาคดี โดยได้ดำเนินการไต่สวนผู้ฟ้องคดีและพี่ชายของผู้ฟ้องคดีในฐานะพยานเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2011 และในวันเดียวกันศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ได้พิพากษาแก้คำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้นเป็นให้ผู้ฟ้องคดีไม่ต้องคืนเงินทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาแก่กองกิจการกิจการนักศึกษา คู่กรณีไม่มีการฎีกาต่อศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์¹⁸

จากขั้นตอนการพิจารณาคดีที่ยาวนานของศาลปกครองข้างต้น นำมาสู่การยื่นคำร้องของผู้ฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลปกครองชั้นอุทธรณ์แห่งเมืองเบอร์ลิน-บรันเดนบูร์กในฐานะเป็นศาลผู้มีอำนาจพิจารณาคำร้องในกรณีนี้ โดยผู้ฟ้องคดีขอให้ชดเชยค่าเสียหายเป็นเงินจำนวน 6,000 ยูโร ทั้งนี้ ตามมาตรา 198 วรรคสอง แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาล ที่กำหนดให้สิทธิแก่บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่ยาวนานของศาล สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาล่าช้าดังกล่าวเป็นเงินจำนวน 1,200 ยูโรต่อปีที่มีความล่าช้าเกินสมควร และศาลสามารถพิจารณากำหนดจำนวนเงินที่สูงหรือต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดให้เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของคดีได้ เมื่อผู้ฟ้องคดีเห็นว่าแท้จริงแล้วศาลปกครองชั้นต้นสามารถวินิจฉัยคดีให้แล้วเสร็จได้อย่างช้าที่สุดภายในเดือนกุมภาพันธ์ 2005 เนื่องจากเป็นคดีที่ไม่มีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ยุ่งยาก แต่ศาลกลับใช้เวลาอีกกว่า 5 ปี จึงจะมีคำพิพากษาในเดือนกุมภาพันธ์ 2010 ดังนั้น ระยะเวลาที่ใช้สำหรับการวินิจฉัยคดีจึงล่าช้าเกินสมควร ผู้ฟ้องคดีจึงมีสิทธิได้รับชดเชยค่าเสียหายเป็นเงินจำนวน 6,000 ยูโร¹⁹

ต่อกรณีดังกล่าวศาลปกครองชั้นอุทธรณ์แห่งเมืองเบอร์ลิน-บรันเดนบูร์กพิจารณาและเห็นว่า ศาลปกครองชั้นต้นควรจะวินิจฉัยคดีให้แล้วเสร็จภายในเดือนกันยายน 2006 อันเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมในการพิจารณาคดีของผู้ฟ้องคดี สำหรับระยะเวลาที่ล่วงไปกว่านั้นถือว่าล่าช้าเกินสมควร ซึ่งรวมแล้ว

¹⁶ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 4.

¹⁷ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 5.

¹⁸ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 6.

¹⁹ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 7.

เป็นเวลาเพียง 3 ปี 4 เดือน เท่านั้น จึงพิพากษาให้ผู้ฟ้องคดีได้รับชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงินจำนวน 4,000 ยูโร²⁰ ผู้ฟ้องคดีไม่เห็นด้วยและยืนยันว่าตนควรได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ล่าช้า เป็นเงินจำนวน 6,000 ยูโร จึงอุทธรณ์คำพิพากษาต่อศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์²¹ ท้ายที่สุด ศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์พิจารณาและเห็นว่า ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของผู้ฟ้องคดี ศาลปกครองชั้นต้น ใช้เวลายาวนานโดยไม่มีเหตุอันสมควรถึง 5 ปี จึงจะมีคำพิพากษา ผู้ฟ้องคดีจึงมีสิทธิได้รับชดใช้ค่าเสียหาย เต็มตามจำนวนเป็นเงิน 6,000 ยูโร ตามระยะเวลาการพิจารณาคดีที่ล่าช้าเกินสมควรนั้น²²

(2) ข้อพิจารณาสำคัญจากคำพิพากษา

จากผลของคำพิพากษาช้างต้นที่ศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์เห็นพ้องตามคำร้องของผู้ฟ้องคดี ส่งผลให้ผู้ฟ้องคดีมีสิทธิได้รับชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงินจำนวน 6,000 ยูโร ตามระยะเวลาการพิจารณาคดีที่ล่าช้าเกินสมควร นั้น โดยศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์ได้วางหลักการที่น่าสนใจ ดังนี้

ก. การพิจารณาว่าระยะเวลาการพิจารณาคดีเหมาะสมหรือไม่ จะหมายถึง ระยะเวลารวมทั้งหมดของการพิจารณาคดีของศาล (Gesamtdauer des gerichtlichen Verfahrens) ในทุกชั้นศาลและในทุกประเภทของศาลที่คดีนั้นอยู่ในกระบวนการพิจารณา และยังหมายความด้วยว่าระยะเวลาที่ยาวนานของกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้น สามารถชดเชยได้ด้วยการดำเนินการที่รวดเร็วเป็นพิเศษ ในศาลระดับที่สูงขึ้นไปอีกด้วย²³

ข. แม้โดยทั่วไปจะมีขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่กฎหมายกำหนด ก็ตาม แต่ความเหมาะสมของระยะเวลาในกระบวนการพิจารณาของแต่ละคดีอาจแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับ ความซับซ้อนของข้อเท็จจริง ประเด็นพิพาทของคดี พฤติกรรมของคู่กรณี เป็นต้น กรณีจึงไม่อาจกำหนด กรอบระยะเวลาจากข้อมูลในทางสถิติแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องพิจารณาตามลักษณะเฉพาะและความซับซ้อนของคดีที่พิพาทประกอบด้วย²⁴ นอกจากนี้ การกำหนดกรอบระยะเวลาในแต่ละขั้นตอนและ นำมาบังคับใช้เป็นการทั่วไปอาจมีผลร้ายในแง่ที่ว่า トラบไตที่ยังไม่ถึงกำหนดระยะเวลา ศาลก็ยังจะรอ การดำเนินการในขั้นตอนนั้นไว้อีก จนกระทั่งใกล้จะครบระยะเวลาที่กำหนดจึงจะเริ่มดำเนินการโดยเร็วที่สุด ระยะเวลาดังกล่าวจึงเป็นเพียงกรอบในเชิงนามธรรมที่ไม่สะท้อนให้เกิดการปฏิบัติงานให้ได้มาตรฐาน อย่างแท้จริง หรือหากจะให้ได้มาตรฐานตามที่ประสงค์อาจจะต้องขยายกำหนดกรอบระยะเวลาออกไปอีก²⁵

ค. การพิจารณาว่าระยะเวลาในการพิจารณาคดีมีความเหมาะสมหรือไม่ นอกจาก ศาลปกครองจะต้องพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะในแต่ละคดีแล้ว ยังต้องคำนึงถึงหลักการของอนุสัญญายุโรป

²⁰ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 8.

²¹ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 8-9.

²² BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 13 ff. und 59 ff.

²³ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 17.

²⁴ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 26, 29 und 30.

²⁵ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 31.

ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามมาตรา 6 ที่กำหนดให้สิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมเปิดเผย และภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้งยังต้องพิจารณาคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปและศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาประกอบด้วยตลอดจนต้องชี้แจงน้ำหนักด้วยว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ที่เสียหายจากกระบวนการพิจารณาได้รับผลร้ายหรือสร้างภาระเกินสมควรหรือไม่อีกด้วย²⁶

ง. ด้วยเหตุที่มีจำนวนคดีค้างอยู่ในความรับผิดชอบของศาลจำนวนมาก ศาลจึงต้องจัดลำดับความสำคัญและลำดับของคดีที่ต้องวินิจฉัยชี้ขาดตามลำดับเวลา โดยจะมีการประเมินระยะเวลาโดยประมาณหรือมีการเผื่อเวลาไว้เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในแต่ละขั้นตอนเป็นไปได้อย่างจริงจัง เป็นเรื่องสำคัญที่ต้องพิจารณาด้วยว่าแต่ละขั้นตอนมีความซับซ้อนมากเพียงใด หรือเป็นแต่เพียงคดีที่ไม่มีข้อยุ่งยากที่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จได้โดยเร็ว

สำหรับคดีนี้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ใช้ระยะเวลายาวนานเกินสมควร กล่าวคือ ใช้ระยะเวลากว่า 5 ปี นับแต่ศาลรับฟ้องจนกระทั่งมีคำพิพากษา ทั้งที่ปัญหาของคดีไม่มีความซับซ้อนทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง โดยคดีนี้มีปัญหาที่ศาลโดยตุลาการคนเดียวต้องตรวจสอบเพียงว่า ผู้ฟ้องคดีมีสิทธิได้รับเงินทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาหรือไม่ ซึ่งมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่าแท้จริงแล้วเงินที่อยู่ในบัญชีของผู้ฟ้องคดีเป็นของผู้ฟ้องคดีเองหรือเป็นของพี่ชายของผู้ฟ้องคดีที่นำมาฝากไว้ และผลจากการนั่งพิจารณาคดีเพียงครั้งเดียว ศาลก็ได้ความจริงและฟังได้ว่าเงินดังกล่าวเป็นของผู้ใดเช่นนี้ เมื่อเทียบกับระยะเวลาที่ศาลใช้ไปทั้งหมดกับความซับซ้อนของกระบวนการพิจารณาและความยุ่งยากของข้อเท็จจริง ศาลไม่ควรจะใช้ระยะเวลานานถึง 5 ปี แล้วจึงจะมีคำพิพากษาชี้ขาดคดี ทำให้ท้ายที่สุดศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์จึงวินิจฉัยให้ผู้ฟ้องคดีได้รับการเยียวยาความเสียหายจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่ล่าช้าของศาลปกครองชั้นต้นเป็นเงินเต็มตามจำนวนที่ผู้ฟ้องคดีร้องขอ

2) คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์ ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2013 (BVerwG 5 C 27.12 D)

(1) ข้อเท็จจริงและผลของคำพิพากษา

คดีนี้ผู้ฟ้องคดีเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับคำสั่งย้ายให้ไปปฏิบัติหน้าที่ประจำสถานีตำรวจอีกแห่งหนึ่งเพื่อพิจารณาโทษทางวินัย จากกรณีที่ผู้ฟ้องคดีถูกกล่าวหาว่ามีการใช้โทรศัพท์ของที่ทำงานเป็นการส่วนตัว แต่จ่ายเงินค่าใช้โทรศัพท์ดังกล่าวโดยไม่ถูกต้อง ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าคำสั่งย้ายผู้ฟ้องคดีไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้น โดยในการพิจารณาคดีผู้ถูกฟ้องคดีให้การยอมรับว่าคำสั่งย้ายไม่ชอบด้วยกฎหมายและจะดำเนินการย้ายผู้ฟ้องคดีกลับมาประจำที่สถานีตำรวจแห่งเดิมจนกระทั่งปลายปี ค.ศ. 2008 ผู้ถูกฟ้องคดีก็ยังไม่ดำเนินการ ผู้ฟ้องคดีจึงนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นอีกครั้งเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2009

²⁶ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D, Rn. 38-39.

ศาลปกครองชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของผู้ฟ้องคดีโดยใช้เวลากว่า 2 ปี จึงจะมีคำพิพากษาชี้ขาดคดี กล่าวคือ ภายหลังการฟ้องคดีในปี ค.ศ. 2009 ศาลได้เริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของผู้ฟ้องคดีเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2010 และนัดนั่งพิจารณาคดีเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2010 แต่ต่อมาได้ยกเลิกนัดนั่งพิจารณาดังกล่าว เนื่องจากตุลาการหัวหน้าคณะป่วย จนกระทั่งตุลาการหัวหน้าคณะหายป่วยกลับมาทำงานตามปกติ จึงจะเริ่มพิจารณาคดีของผู้ฟ้องคดีในอีก 3 เดือนถัดไป ในที่สุดศาลปกครองชั้นต้นมีคำสั่งจำหน่ายคดีเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2011 เนื่องจากผู้ถูกฟ้องคดีให้การยอมรับในชั้นการนั่งพิจารณาคดีว่าคำสั่งย้ายไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงยกเลิกคำสั่งย้ายดังกล่าวเสียเอง²⁷

จากขั้นตอนการพิจารณาคดีที่ยาวนานของศาลปกครองข้างต้น นำมาสู่การยื่นคำร้องของผู้ฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลปกครองชั้นอุทธรณ์แห่งมลรัฐแซกโซนี-อันฮัลต์พิจารณาใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจากการพิจารณาคดีที่ล่าช้าเกินสมควรและค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอื่น ในที่นี้ คือ ค่าเดินทางที่เพิ่มสูงขึ้นจากการต้องเดินทางไปทำงานที่สถานีตำรวจตามคำสั่งย้ายและค่าเสื่อมของรถยนต์ที่ผู้ฟ้องคดีต้องขับมาทำงานไกลกว่าสถานีตำรวจแห่งเดิม ต่อกรณีดังกล่าวศาลปกครองชั้นอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีของผู้ฟ้องคดีควรจะใช้ระยะเวลาเพียง 12 เดือน เท่านั้น สำหรับการยกเลิกการนั่งพิจารณาคดีเนื่องจากตุลาการหัวหน้าคณะป่วย ถือเป็นเหตุที่เกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อเท็จจริงของคดีไม่มีความยุ่งยากซับซ้อน ศาลปกครองชั้นต้นควรจะกำหนดวันนั่งพิจารณาโดยเร็วที่สุดนับแต่ตุลาการหัวหน้าคณะกลับมาทำงานตามปกติ แต่หาได้ดำเนินการโดยเร็วไม่ จึงพิพากษาให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ฟ้องคดีจากความล่าช้าดังกล่าว มลรัฐแซกโซนี-อันฮัลต์ไม่เห็นด้วย จึงฎีกาไปยังศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์²⁸ ท้ายที่สุดศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์พิจารณาและเห็นว่า ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้ฟ้องคดี ศาลปกครองชั้นต้นใช้เวลายาวนานโดยไม่มีเหตุอันสมควรถึง 2 ปี จึงจะมีคำพิพากษา ผู้ฟ้องคดีจึงมีสิทธิได้รับชดเชยค่าเสียหายเป็นเงิน 1,200 ยูโร ตามระยะเวลาการพิจารณาคดีที่ล่าช้าเกินสมควร และค่าเสียหายอื่นเป็นเงินอีกกว่า 1,800 ยูโร²⁹

(2) ข้อพิจารณาสำคัญจากคำพิพากษา

จากผลของคำพิพากษาข้างต้นที่ศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์เห็นพ้องตามคำร้องของผู้ฟ้องคดี ส่งผลให้ผู้ฟ้องคดีมีสิทธิได้รับชดเชยค่าเสียหายเป็นเงินจำนวน 1,200 ยูโร ตามระยะเวลาการพิจารณาคดีที่ล่าช้าเกินสมควร และค่าเสียหายอื่นเป็นเงินอีกกว่า 1,800 ยูโร นั้น โดยศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์ได้วางหลักการที่น่าสนใจไว้ในทำนองเดียวกันกับคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธ์ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2013 Aktenzeichen: BVerwG 5 C 23.12 D ข้างต้น แต่มีส่วนที่น่าสนใจเพิ่มเติม ดังนี้

²⁷ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 27.12 D, Rn. 2-3.

²⁸ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 27.12 D, Rn. 4.

²⁹ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 27.12 D, Rn. 7 ff. und 53 ff.

ก. กระบวนการพิจารณาอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาคดีของศาล³⁰

ข. ไม่ว่าในสถานการณ์จะเป็นเช่นใด ศาลไม่อาจอ้างได้ว่าศาลมีคดีในความรับผิดชอบมากเกินไป จึงทำให้กระบวนการพิจารณาของผู้ฟ้องคดีมีความล่าช้าเกินสมควร ต่อปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องที่ศาลต้องแก้ไขด้วยการบริหารจัดการคดีเอง การกล่าวอ้างเช่นนี้จึงไม่อาจรับฟังได้³¹

สำหรับคดีนี้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ใช้ระยะเวลายาวนานเกินสมควร กล่าวคือ ใช้ระยะเวลากว่า 2 ปี นับแต่ศาลรับฟ้องจนกระทั่งมีคำพิพากษา ทั้งที่ปัญหาของคดีไม่มีความซับซ้อนทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง เนื่องจากผู้ฟ้องคดีได้ให้การยอมรับตั้งแต่แรกแล้วว่า คำสั่งย้ายไม่ชอบด้วยกฎหมาย และกรณีไม่จำเป็นต้องแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานอื่นใดเพิ่มเติม ประกอบกับการที่ผู้ฟ้องคดีต้องไปทำงานยังสถานีดารวจแห่งใหม่ เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าประพฤติผิดหน้าที่ราชการ ไม่ได้เป็นการย้ายตามปกติ ซึ่งตราบใดที่ยังไม่ได้ย้ายผู้ฟ้องคดีกลับมาประจำที่สถานีดารวจแห่งเดิม ย่อมสร้างความไม่สบายใจให้แก่ผู้ฟ้องคดีทั้งที่ตนไม่ได้เป็นผู้กระทำผิด³² เมื่อซึ่งน้ำหนักระหว่างระยะเวลาที่ศาลใช้ดำเนินกระบวนการพิจารณา (ที่แม้ความยาวนานจะมีสาเหตุมาจากตุลาการหัวหน้าคณะป่วยอันเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ แต่ก็ควรจะต้องให้มีการนั่งพิจารณาโดยเร็ว นับจากที่ตุลาการหัวหน้าคณะกลับมาทำงาน หรือจัดให้มีตุลาการท่านอื่นปฏิบัติหน้าที่แทน แต่ศาลก็ไม่ดำเนินการ) เทียบกับความซับซ้อนของกระบวนการพิจารณา และความยุ่งยากของข้อเท็จจริงแล้ว เช่นนี้ทำให้ท้ายที่สุดศาลปกครองสูงสุดแห่งสหพันธรัฐจึงวินิจฉัยให้ผู้ฟ้องคดีได้รับการเยียวยาความเสียหายจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ล่าช้าของศาลปกครองชั้นต้น พร้อมทั้งให้ค่าเสียหายอื่นตามที่ผู้ฟ้องคดีร้องขออีกด้วย

4. ข้อสังเกตบางประการต่อร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ.

การที่ศาลปกครองจะกำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของศาลปกครอง ตลอดจนเผยแพร่ในรูปแบบที่ประชาชนเข้าใจได้โดยง่ายตามร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. มาตรา 6 วรรคท้าย นั้น มีข้อสังเกตในการจัดทำกรอบระยะเวลา ดังต่อไปนี้

4.1 ปัญหาความเหมาะสมของร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ ของศาลปกครอง

แม้ว่าร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. จะมีวัตถุประสงค์หลักในการให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งรวมถึงศาลปกครองเองได้กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการพิจารณาเรื่องในขั้นตอนต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของตน

³⁰ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 27.12 D, Rn. 10 ff.

³¹ BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 27.12 D, Rn. 35.

³² BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 27.12 D, Rn. 40.

ตามแต่ลักษณะ สภาพ หรือประเภทคดี รวมถึงปริมาณงานที่อยู่ในความรับผิดชอบ เพื่อให้ประชาชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ วางแผน ตรวจสอบความคืบหน้า และคาดการณ์ได้ว่าศาลปกครองจะพิจารณา เรื่องของตนในแต่ละขั้นตอนโดยใช้ระยะเวลาเท่าใดหรือแล้วเสร็จเมื่อใด ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้รับผิดชอบ ในแต่ละขั้นตอนปฏิบัติงานตามกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน สร้างความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน รวมถึงลดจน ค้นหาข้อขัดข้องหรือเหตุแห่งความล่าช้าในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาสู่การแก้ไขและปรับการปฏิบัติงาน ให้รวดเร็วยิ่งขึ้น อันสะท้อนถึงข้อดีที่ชัดเจนจากร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในทางปฏิบัติการกำหนดกรอบระยะเวลาอย่างเป็นการทั่วไป และนำกรอบระยะเวลาดังกล่าวมาใช้กับทุกคดีนั้น อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากและนำมาใช้ได้อย่างจำกัด เนื่องจากในแต่ละคดีอาจมีความซับซ้อนของข้อเท็จจริง ความซับซ้อนของข้อกฎหมาย ประเด็นพิพาท ของคดี พฤติกรรมของคู่กรณี หรือเหตุอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน ทั้งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังให้อำนาจ ผู้บังคับบัญชาพิจารณาดำเนินการทางวินัยกรณีที่เห็นว่าผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลา ที่กำหนด และแม้ร่างพระราชบัญญัตินี้จะกำหนดกรอบการใช้อำนาจของผู้บังคับบัญชาไว้เฉพาะกรณี ที่เป็นความล่าช้าเกินสมควรแก่เหตุหรือความล่าช้าโดยไม่มีเหตุอันสมควรก็ตาม แต่ก็เป็นการป้องปรามที่ บั่นทอนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเป็นอย่างมาก ตลอดจนอาจเป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ ผู้รับผิดชอบต่างเร่งรัดปฏิบัติงานของตนให้เป็นไปตามกรอบระยะเวลาเท่านั้น แต่เนื้อหาที่ได้จากการปฏิบัติงาน อาจขาดไร้ซึ่งคุณภาพ ซึ่งแม้ว่าเรื่องดังกล่าวจะล่าช้าได้โดยมีเหตุอันสมควรก็ตาม แต่เพื่อไม่ให้เกิดข้อคำถาม หรือมีเหตุให้ต้องชี้แจง ผู้บังคับบัญชาที่เลือกที่จะเร่งรัดให้เสร็จสิ้นเสียแทน อันเป็นข้อด้อยที่ชัดเจนจาก ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการแก้ปัญหาในเชิงกฎหมายเปรียบเทียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำระบบ การใช้ค่าเสียหายเช่นที่ศาลปกครองเยอรมันปรับใช้ ถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจไม่น้อย เพราะนอกจาก จะช่วยให้การพิจารณาเรื่องระยะเวลาในการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของศาลปกครองไทยมีความยืดหยุ่น และเหมาะสมกับลักษณะ สภาพ ประเภทคดี หรือลักษณะเฉพาะของแต่ละคดีมากขึ้นแล้ว ยังมุ่งหมาย คัดกรองเยียวยาผู้เสียหายทั้งส่วนที่เกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่ล่าช้า และส่วนที่เป็นค่าเสียหายอื่น ที่มีการร้องขอตามความจำเป็นอีกด้วย

4.2 ข้อพิจารณาประกอบการจัดทำกรอบระยะเวลาดำเนินงานเพิ่มเติม

1) การพิจารณากรอบระยะเวลาในการดำเนินงานควรพิจารณาไม่เพียงแต่คดีที่รับเข้าใหม่ เท่านั้น หากแต่ต้องพิจารณากรอบระยะเวลาจากภารกิจในภาพรวมของบุคลากรทั้งหมด รวมถึงลดจนบรรดา คี ค้งค้ำที่ยังคงอยู่ในความรับผิดชอบประกอบด้วย

2) การพิจารณากรอบระยะเวลาอาจกำหนดได้เป็นการทั่วไปในคดีปกติสามัญ แต่อาจจะ นำมาใช้บังคับไม่ได้กับกรณีคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน หรือคดีที่มีข้อเท็จจริงเป็นจำนวนมาก หรือคดีที่มี การวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล หรือคดีที่มีเหตุพิเศษอื่น ๆ

3) การพิจารณากรอบระยะเวลาในการดำเนินงานควรต้องแยกขั้นตอนให้ชัดเจนว่าเป็นกรณีการฟ้องคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองชั้นต้น หรือเป็นกรณีการฟ้องคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองสูงสุด เพื่อที่จะกำหนดกรอบระยะเวลาได้ตรงตามลักษณะของขั้นตอนตามเขตอำนาจศาล

4) กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองยังได้กำหนดให้มีการพิจารณาคดีให้เป็นไปโดยเร็วด้วยการลดขั้นตอนบางอย่างไว้เป็นการเฉพาะอยู่แล้ว เช่น การพิจารณาคำฟ้องโดยเร่งด่วนตามข้อ 49/2 แห่งระเบียบฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองฯ คำขอทุเลาการบังคับตามกฎหมายหรือคำสั่งทางปกครองโดยเร่งด่วนตามข้อ 72/1 แห่งระเบียบฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองฯ สำหรับวิธีพิจารณาของศาลปกครองชั้นต้น หรือการไม่จัดให้มีการนั่งพิจารณาคดีกรณีที่เป็นคดีที่มีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนตามข้อ 110/1 แห่งระเบียบฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองฯ สำหรับวิธีพิจารณาของศาลปกครองสูงสุดอีกด้วย

5) ร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ในขณะนี้กำหนดสภาพบังคับที่เกิดขึ้นจากการไม่สามารถปฏิบัติตามกรอบระยะเวลา กล่าวคือ หากผู้รับผิดชอบไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาที่ประกาศไว้ ให้บันทึกเหตุแห่งความล่าช้าและแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบถึงเหตุแห่งความล่าช้า ตลอดจนกำหนดระยะเวลาที่คาดว่าจะแล้วเสร็จโดยเร็วที่สุด พร้อมทั้งรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบทุกครั้งเพื่อพิจารณาสั่งการ ทั้งนี้ การแจ้งและการรายงานต้องมีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้ ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาเห็นว่าความล่าช้านั้นเกินสมควรแก่เหตุหรือไม่มีเหตุอันสมควร ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาดำเนินการทางวินัย การกำหนดสภาพบังคับดังกล่าว แม้เป็นการกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดำเนินงานภายในกรอบระยะเวลาโดยเร็วและเคร่งครัด แต่ควรมีการจัดการระบบในการบันทึกเหตุแห่งความล่าช้า ระบบแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ หรือระบบในการรายงานให้ผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาในภาพรวม เพื่อเป็นเครื่องช่วยในการจัดทำรายงานดังกล่าวโดยอัตโนมัติ และไม่เป็นการสร้างภาระให้แก่ผู้ปฏิบัติงานจนเกินสมควร

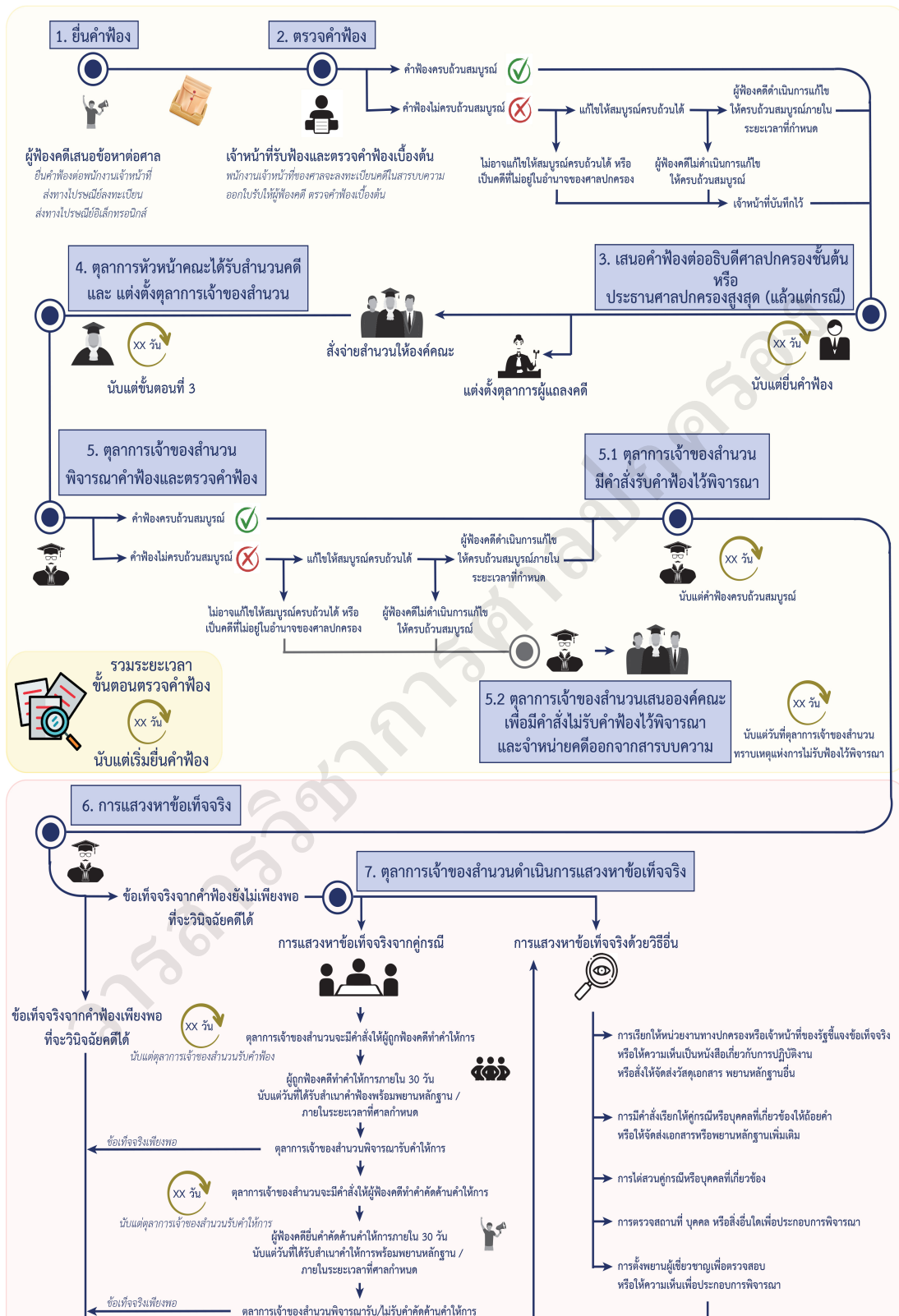
6) สำหรับการเข้าถึงข้อมูลและตรวจสอบความคืบหน้าของการดำเนินงาน ศาลปกครองควรเร่งจัดทำฐานข้อมูลให้ครบถ้วนในแต่ละขั้นตอน และจัดให้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศหรือวิธีการอื่นใดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยสะดวกและรวดเร็ว เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถทราบหรือตรวจสอบความคืบหน้าของการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมได้โดยตรง

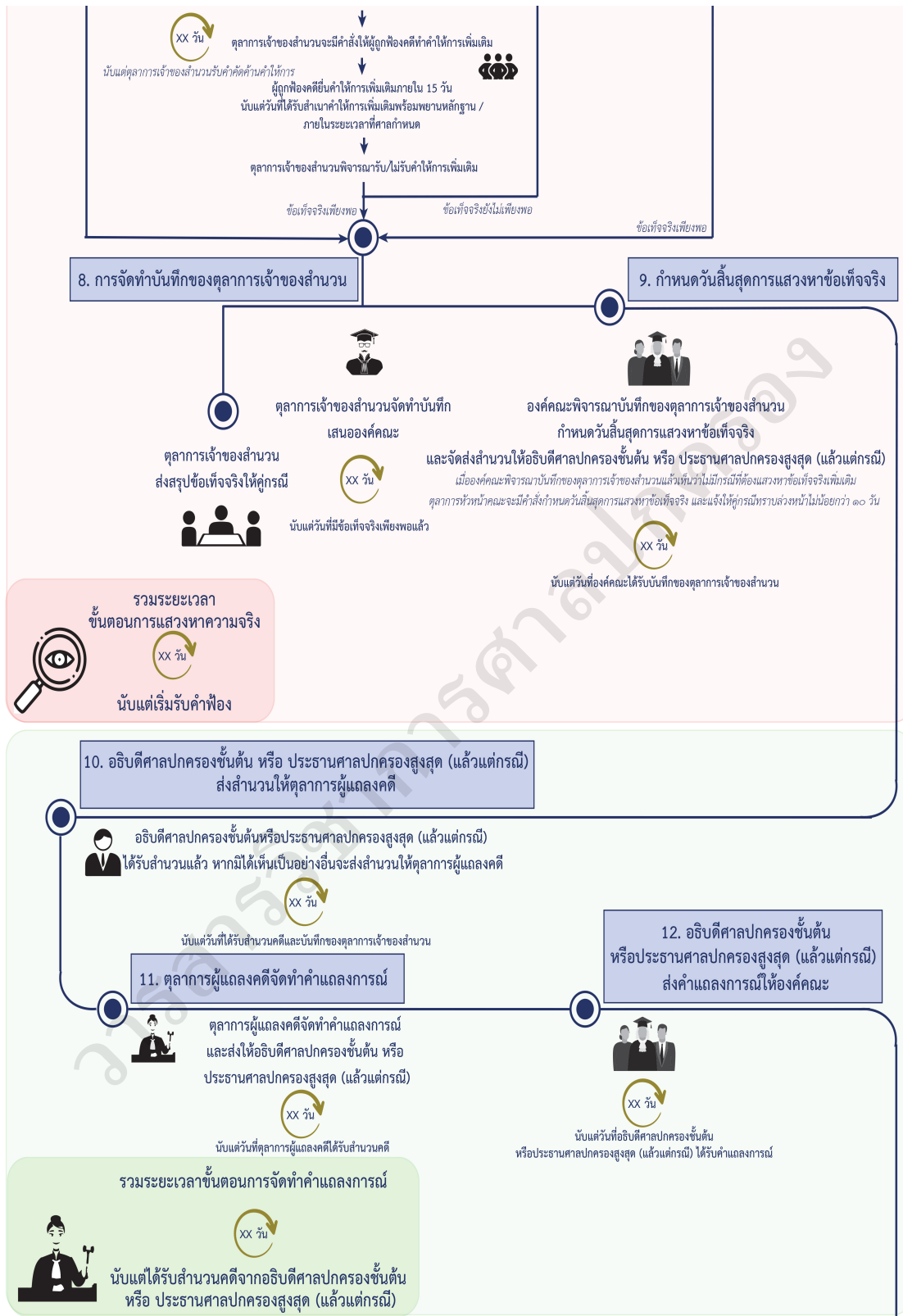
7) การประกาศและเผยแพร่กรอบระยะเวลา นอกจากจะอยู่ในรูปแบบที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่ายแล้ว ยังต้องคำนึงถึงการเข้าถึงของประชาชนในกลุ่มผู้พิการหรือผู้ที่มีความอ่อนไหวเป็นพิเศษอีกด้วย

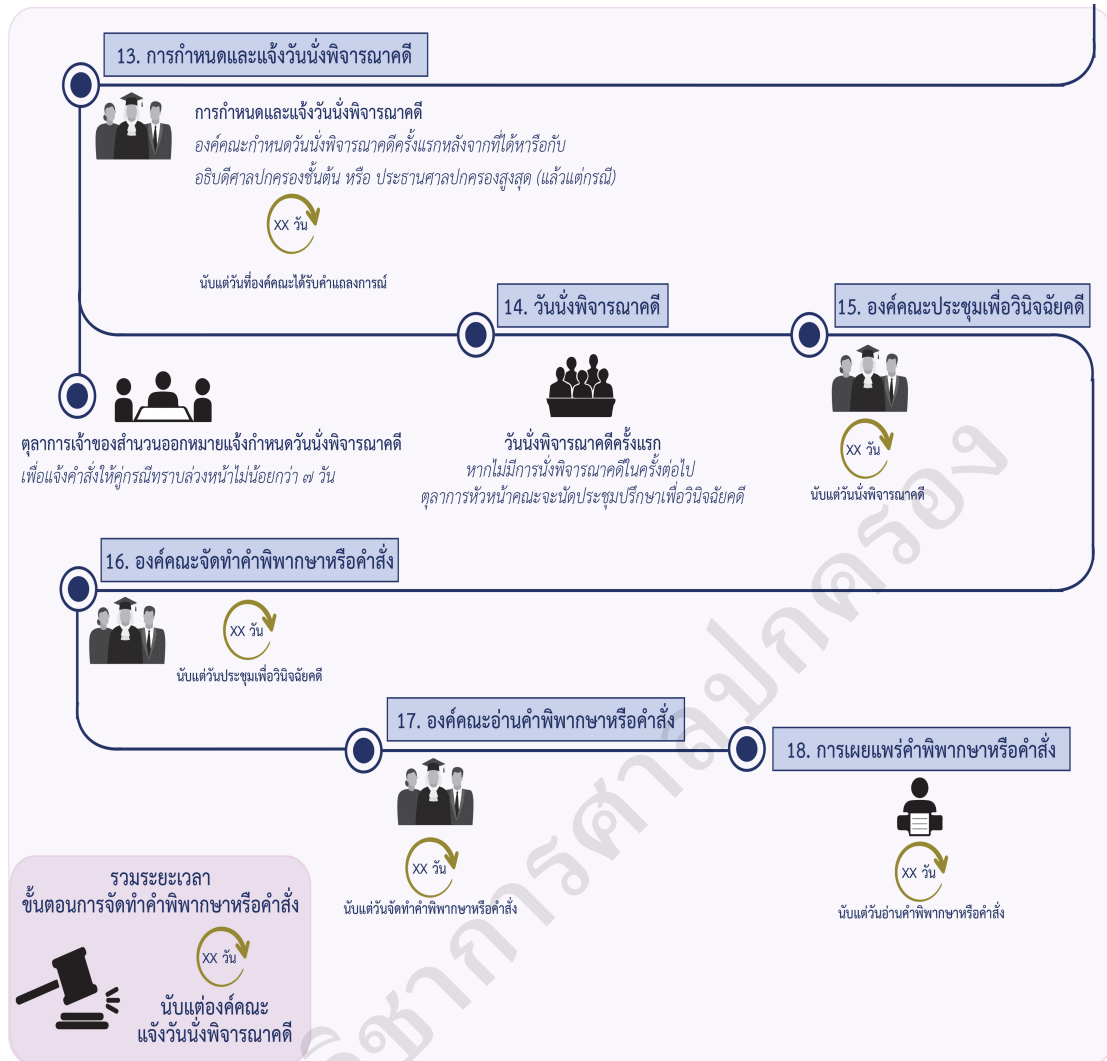
บทสรุป

จากหลักการของร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. ที่มุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนทราบกรอบระยะเวลาการปฏิบัติงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและนำมาสู่การวางแผน ติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานในส่วนที่เกี่ยวกับตน ทั้งนี้ การกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลปกครองนั้น นอกจากจะคุ้มครองคู่กรณีที่จะได้รับการพิจารณาในเวลาที่เหมาะสมแล้ว ยังส่งผลดีต่อศาลปกครองเองในภาพรวมที่จะได้บริหารจัดการคดีอย่างเป็นระบบ มีการนำข้อร้องเรียนที่เกี่ยวกับความล่าช้าในแต่ละขั้นตอนมาปรับปรุงการดำเนินงานเสียใหม่ รวมตลอดจนค้นหาข้อขัดข้องอันเป็นเหตุแห่งความล่าช้าในการดำเนินงานของศาล เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาในระยะยาวได้ ทั้งหมดนี้มีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภาระหรือสร้างขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ไม่จำเป็น หรือบีบบังคับให้ศาลต้องปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จอย่างไม่สมเหตุสมผล หรือมุ่งหมายให้เกิดการลงโทษเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบที่ปฏิบัติงานล่าช้าทั้งที่มีเหตุอันสมควรด้วยการดำเนินการทางวินัย ตรงกันข้ามกลับส่งเสริมให้มีการกำหนดภารกิจและกระจายความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อผลสุดท้าย คือ การสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของศาลปกครองให้ดำรงอยู่เคียงคู่ประชาชนได้อย่างแท้จริง

การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุด (กรณีฟ้องตรง)

xx วัน หมายถึง ระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับการดำเนินการตามขั้นตอนการยุติธรรมของศาลปกครองในแต่ละขั้นตอน

ภาพประกอบจากเว็บไซต์

freepik.com

depositphotos.com

istockphoto.com

shutterstock.com

123rf.com

vectorstock.com

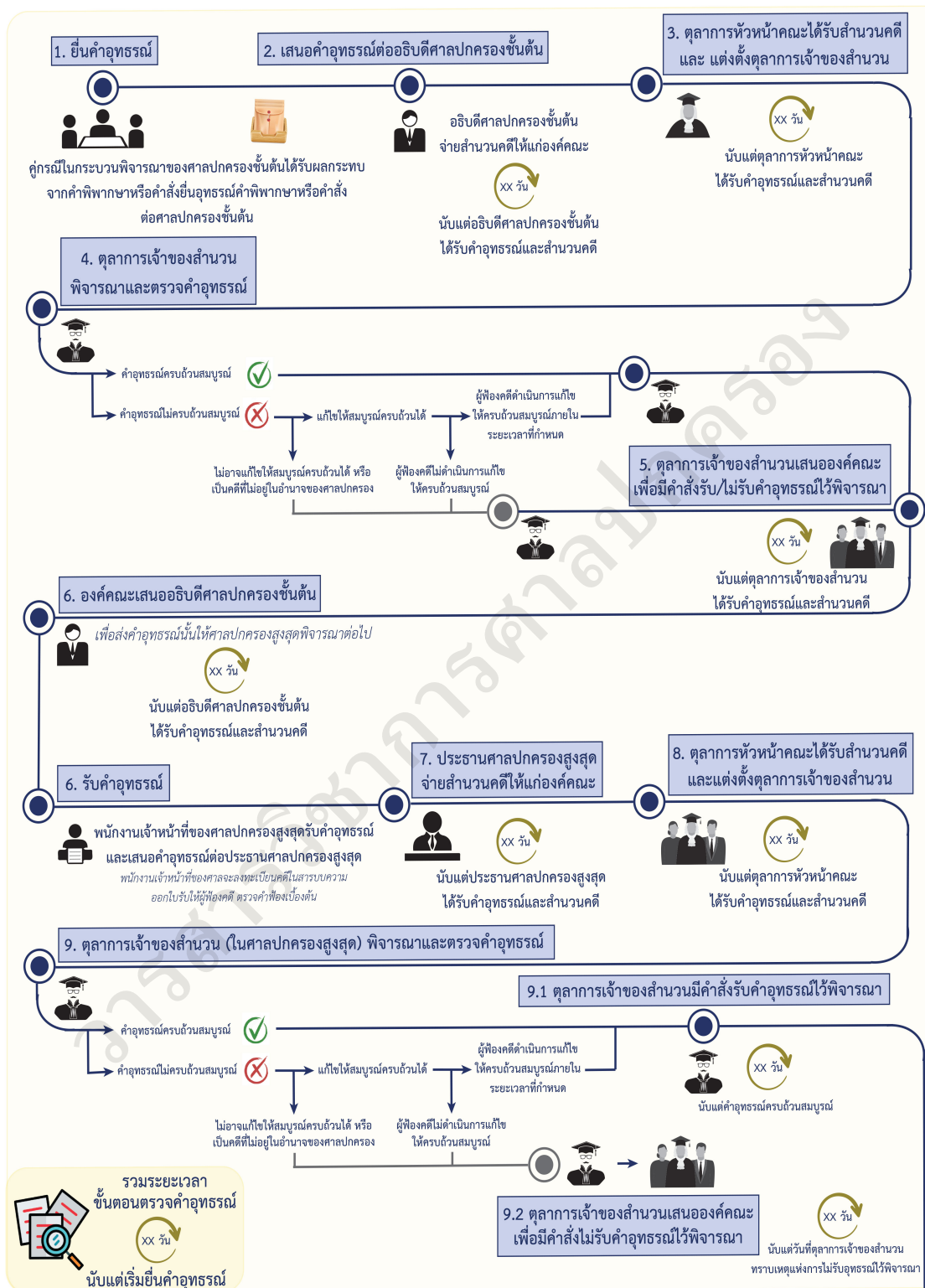

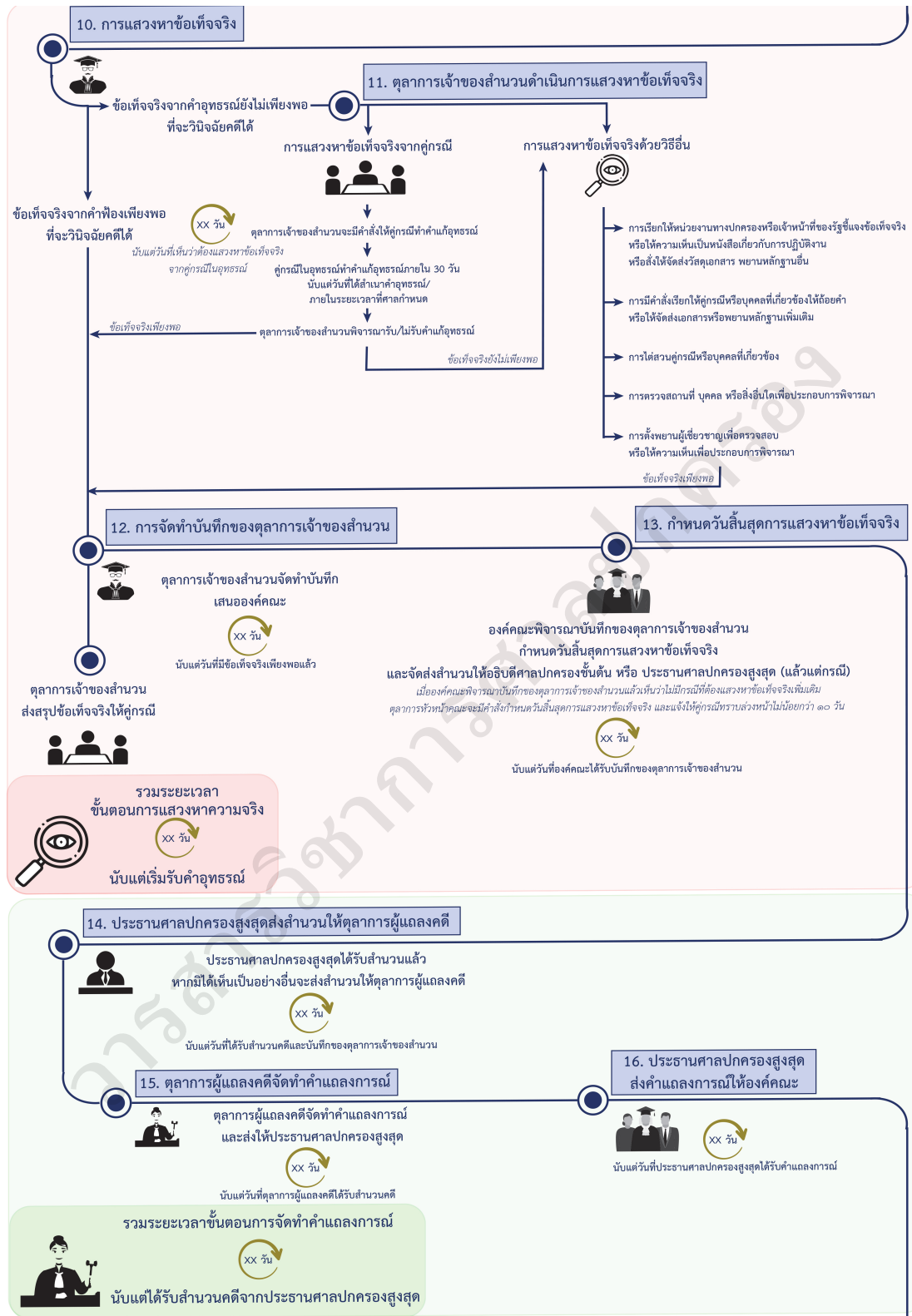
dreamstime.com

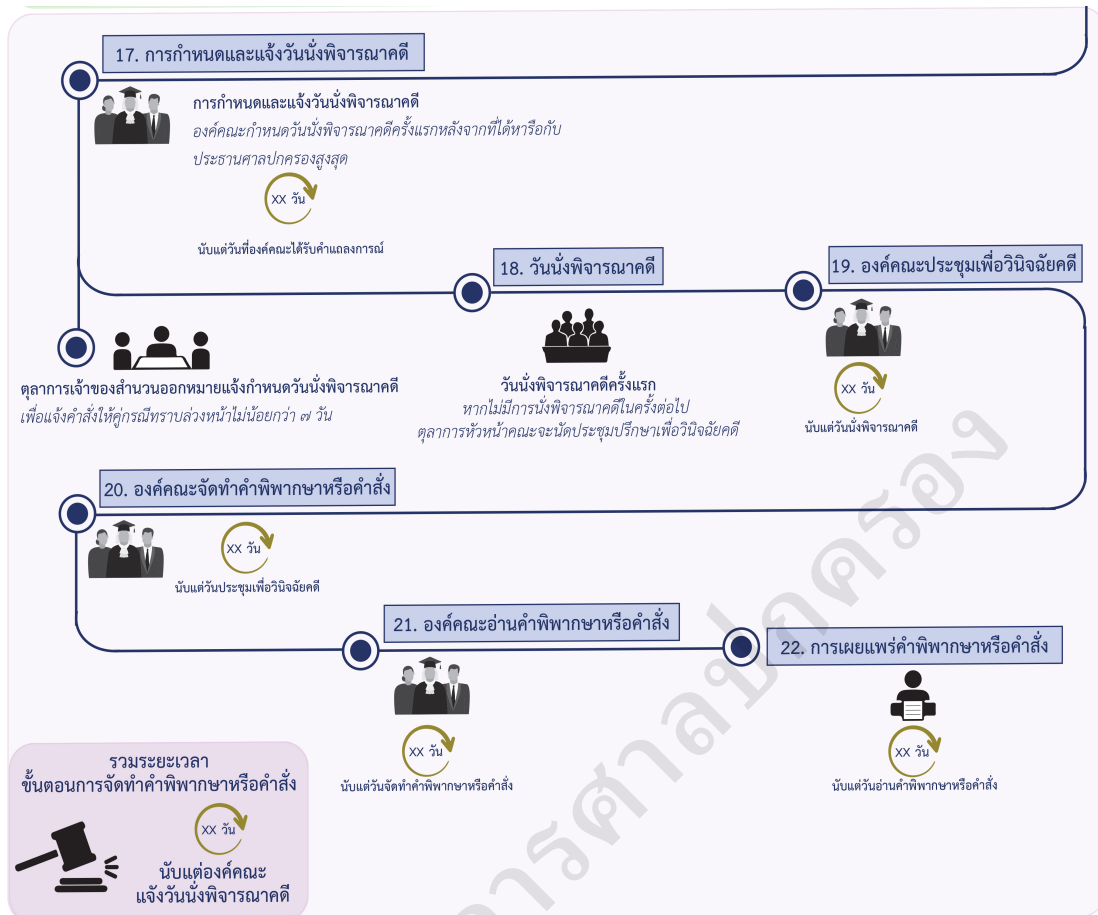

thenounproject.com

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคำพิพากษา

xx วัน หมายถึง ระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมของศาลปกครองในแต่ละขั้นตอน

ภาพประกอบจากเว็บไซต์ freepik.com depositphotos.com shutterstock.com istockphoto.com 123rf.com vectorstock.com dreamstime.com thenounproject.com

บรรณานุกรม

กลุ่มวิเคราะห์งานคดีปกครอง, สรุปหลักกฎหมายจากคำวินิจฉัยศาลปกครองสูงสุด ปี พ.ศ. 2555 (ครึ่งปีหลัง) ถึงปี พ.ศ. 2560, สำนักวิจัยและวิชาการ, เอกสารเผยแพร่.

คณะกรรมการจัดทำคู่มือปฏิบัติงานในการพิจารณาคดีของศาลปกครองชั้นต้น, คู่มือการปฏิบัติงานของตุลาการศาลปกครองชั้นต้น, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2564.

คณะกรรมการบริหารศาลปกครองจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานภายในของศาลปกครองสูงสุด, คู่มือการปฏิบัติงานภายในของศาลปกครองสูงสุด, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2564.

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. อ.พ. 3/2564 การประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง, กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ธันวาคม, 2564.

“บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ.” จาก <https://web.parliament.go.th/view/59/webboard/1/3/TH-TH>, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, “บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. เรื่องเสร็จที่ 330/2563” จาก <http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2020/11/pdf>, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565.

“Schutz bei überlangen Verfahren.” จาก https://www.bmj.de/DE/Themen/GerichtsverfahrenUndStreitschlichtung/SchutzUeberlangeVerfahren/SchutzUeberlangeVerfahren_node.html, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565.

“BVerwG : Entschädigung für überlange Verfahren hängt von Umständen des Einzelfalles ab.” จาก <https://ebibliothek.beck.de/Print/CurrentDoc?vpath=bibdata/reddok/becklink/1027564.htm&printdialogmode=CurrentDoc&hlword=>, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565.

“Für Ausbildungsförderung.” จาก <https://www.juraforum.de/lexikon/ausbildungsforderung>, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2565.

BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 23.12 D.

BVerwG, Urt.v. 11.7.2013, 5 C 27.12 D.